

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**PRIVATIZACIJA BANK V SLOVENIJI IN
JUGOVZHODNI EVROPI**

Ljubljana, september 2007

TINA PAPLER

IZJAVA

Študentka Tina Papler izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. Aleksandre Gregorič in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1 TEORETIČNA IZHODIŠČA	2
1.1 METODE PRIVATIZACIJE	4
2 SLOVENSKI BANČNI SISTEM	7
2.1 BANČNI SEKTOR V ZAČETNEM OBDOBJU TRANZICIJE IN SANACIJA BANK.....	8
2.2 PRIVATIZACIJA BANK V SLOVENIJI	9
2.2.1 Različni pomeni privatizacije bank.....	9
2.2.2 Privatizacija slovenskih državnih bank.....	11
2.2.3 Privatizacija NLB	12
2.2.3.1 Učinki prodaje deleža NLB.....	15
2.2.4 Privatizacija NKBM	17
2.2.5 Potencialni lastniki slovenskih bank	18
2.2.6 Nacionalni interes	21
2.2.6.1 Učinkovitost bank glede na lastništvo.....	23
3 BANČNI SISTEM V JV EVROPI	26
3.1 HRVAŠKA	28
3.1.1 Študije o učinkovitosti tujih bank	30
3.2 SRBIJA	32
3.3 BOSNA IN HERCEGOVINA	34
3.4 MAKEDONIJA.....	36
3.5 KOSOVO	38
3.6 ČRNA GORA	40
SKLEP	41
LITERATURA	43
VIRI	46

Uvod

Pojem privatizacije v bivših socialističnih državah se povezuje predvsem s procesom saniranja finančnih sistemov, ki so v času centralno planskih sistemov služili zgolj kot mehanizmi za alokacijo sredstev glede na politične zahteve in preference. Lastniki bank v teh sistemih so bile države in sicer neposredno ali posredno preko državnih podjetij in institucij. S podobnimi problemi smo se srečevali tudi v bivši Jugoslaviji, kljub temu, da je bila za Jugoslavijo značilna družbena lastnina, decentraliziran bančni sistem, lastniki bank pa nefinančna podjetja.

Osrednjo pozornost v diplomskem delu tako posvečam privatizaciji bank, njihovi lastniški strukturi in aktualnimi vprašanji, s katerimi se soočajo Slovenija in izbrane države Jugovzhodne Evrope (v nadaljevanju JV Evrope), slednje pa kljub hitri rasti bančnega sektorja, ostajajo še relativno manj razvite. Slovenija je bila v času prehoda v tržno gospodarstvo razmeroma dobro razvita država, ki ji je, v nasprotju z drugimi tranzicijskimi državami, uspelo banke uspešno sanirati preko proračunskih izdatkov. Na podlagi sanacije bančnega sistema so bila bolj ali manj uspešno sanirana tudi nekatera podjetja-veliki dolžniki bank. Večina drugih tranzicijskih držav je na drugi strani odprodala še nesanimirane banke za temu primerno nizko ceno, Zato ne preseneča dejstvo, da je v teh državah večji del bank v tujih rokah, saj so jih bile države zaradi slabega zdravja, prisiljene (raz)prodati tujim kupcem.

Na primeru Slovenije bom skušala najti vzroke za odlašanje privatizacijskega procesa naših dveh največjih bank in izpostavila nekatere posledice, s katerimi se sooča Slovenija zaradi nedokončanega procesa, ki predstavlja zadnjo fazo prestrukturiranja bančnega sistema. Kot že rečeno, je bila JV Evropa v primerjavi s Slovenijo deležna dokaj hitre privatizacije bančnega sektorja, glavnina bank je trenutno že privatiziranih, večinoma na osnovi prodaje tujim investitorjem. S tega stališča me zanima, kakšni so učinki prodaje bank tujcem in kakšne so oziroma bodo dolgoročni vplivi na gospodarski razvoj njihovih nacionalnih ekonomij.

Metode dela, ki sem jih uporabila pri izdelavi diplomske naloge, temeljijo predvsem na proučevanju teoretičnih in deloma tudi empiričnih vsebin. Opirala sem se na dosegljivo strokovno literaturo domačih in tujih avtorjev, vire, članke, magistrska dela in strokovne revije, pri tem pa sem imela nemalo težav z zbiranjem ažurnih podatkov in informaciji, saj je večina dokumentov objavljenih s časovnim zamikom, poleg tega pa nekatere informacije niso javno dostopne.

Struktura poglavij je sledeča. V prvem delu bom tako s teoretičnega vidika najprej predstavila cilje bančne privatizacije, podala nekaj argumentov za in proti državnemu lastništvu v bankah, kasneje pa se bom osredotočila na možne privatizacijske metode in podala celovito analizo prednosti in slabosti odpiranja bančnega sistema tujcem. Drugi del se nanaša na bančni sistem Slovenije in sicer vse od začetka tranzicije, postopek sanacije bank in

aktualne privatizacije naših največjih dveh bank, ki jo bom obravnavala predvsem z vidika nacionalnega interesa. V tretjem delu bom na kratko predstavila pregled bančnega sistema Jugovzhodne Evrope, izpostavila bom glavne značilnosti privatizacije v posameznih obravnavanih državah in osvetlila nekatere pereče probleme, s katerimi se sooča večina naših južnih sosedov. V sklepnem delu bom povzela glavne ugotovitve.

1 Teoretična izhodišča

Finančni sistemi nekdanjih socialističnih držav so se v preteklosti razlikovali od tistih v razvitih državah. V svojem bistvu so bili ti le zgolj mehanizem za alokacijo sredstev glede na centralni plan, ki je deloval brez vsakršnih analiz tveganja in donosnosti. Posledice takega sistema so se kazale kot pomanjkljivosti in slabosti bank, kot na primer neprimerna zakonodaja, postopki kreditiranja povezanih oseb, neučinkovit nadzor in podkapitaliziranost banke. Reforma bančnega sistema je bila torej neizogibna. Po Thornu (1992, str. 17) le ta obsega naslednje faze prestrukturiranja:

- uvajanje nove bančne regulative in nadzora bančnega poslovanja,
- izvajanje institucionalnih politik in mehanizmov za reševanje problematičnih naložb bank; ta proces je tudi neločljivo povezan s prestrukturiranjem realnega sektorja,
- privatizacijo bank.

Nadaljnje bom z vidika različnih teoretičnih pogledov predstavila privatizacijo, kot zadnjo fazo pomembnejših elementov preoblikovanja bančnih sistemov tranzicijskih državah (v nadaljevanju TD).

Bistvo privatizacije je umik države iz procesa odločanja o alokaciji kapitala, vendar se lahko cilji privatizacije opredelijo tudi nekoliko širše. Z njo namreč lahko dosežemo:

- krepitev finančnega položaja bank s povečanjem njihovega kapitala (Bonin, Mizsei, Wachtel, 1996, str. 4),
- izboljšanje kvalitete upravljanja in statične ter dinamične učinkovitosti, saj je v primeru državnega lastništva menedžment manj pozoren na dobičkonosnost in pomen izboljšav delovnih procesov (Snyder, Kormendi, 1997, str. 111),
- spremembe okoliščin, v katerih se bodo reševale morebitne prihodnje težave bank, saj bodo izgube utrpeli zasebni lastniki, vodstvo pa se bo moralo zavedati svoje odgovornosti in obstoja možnosti prevzema banke (Transition report 1997, 1997, str. 86),
- pospešitev preudarne kreditne ekspanzije bank (Transition report 2000, 2000, str. 147).

Pri privatizaciji državnega premoženja je ključna sprememba v obnašanju bank. Le tako so zgoraj naštetimi učinki lahko izvedljivi. Navkljub številnim utemeljenim razlogom za

privatizacijo državnih bank se je treba vseeno zavedati problemov, ki jih lahko povzroči (pre)hiter umik države iz lastniške vloge, saj bančni sektor za uspešno delovanje potrebuje ustrezen pravni in regulatorni okvir, ki predstavlja pogoj za začetek in tudi uspeh privatizacije v TD.

V literaturi sem primerjalno analizo uspešnosti državnih in zasebnih bank zasledila v mnogih objavljenih študijah. Tako na primer Študija, ki so jo izvedli Micco, Panizza in Yanez (2004, str. 31-32) potrjuje, da obstaja močna korelacija med lastniško strukturo ter vodenjem in upravljanjem v bankah TD. Državne banke tako zaznamuje nižja profitabilnost, višji stroški in večji delež slabih posojil v primerjavi z bankami v privatni lasti. Nekatere študije so potrdile tezo, da je nižja stopnja gospodarske razvitosti povezana z večjim deležem bank v državni lasti. Barth, Caprio in Levine (2000, str. 21-46) so tako na podlagi vzorca, ki je zajemal več kot 50 držav, odkrili negativno in statistično značilno odvisnost nekaterih kazalnikov finančne razvitosti od deleža bilančne vsote bančnega sektorja, ki je v lasti državnih bank.

Na drugi strani pa zagovorniki državnega lastništva upravičujejo državno lastništvo, ker prihranke usmerja v tiste strateške sektorje, ki naj bi imeli na dolgi rok večji vpliv na gospodarski razvoj¹. Državno lastništvo naj bi tako nudilo boljše finančne storitve pri nižjih stroških, imelo pa naj bi tudi večji dostop do kreditov. To optimalno alociranje resursov je načeloma možno takrat, kadar imajo državne banke boljše informacije in s tem primernejšo začetno dispozicijo, da se kapital alocira v smeri, ki so družbeno zaželeni cilji. V tem primeru, je državno lastništvo upravičeno, saj lahko preseže pomanjkljivosti kapitalskega trga in pospešuje gospodarski razvoj (Yeyati, Micco, Panizza, 2004, str. 3).

Ne moremo (še) trditi, katero lastništvo je najbolj optimalno oziroma idealno. Relativen učinek določene lastniške strukture je namreč odvisen od tržnih učinkovitosti in učinkovitosti političnega sistema. Uspešnost poslovanja bank torej ni odvisna le od vrste lastnine (državno ali zasebno lastništvo), temveč tudi od vpliva posameznih lastnikov ter njihovih spodbud, ki so do neke mere določeni tudi z okoljem v katerem poslujejo.

Glede na to, da se bolj ali manj različne študije nagibajo k stališču, da je zasebna lastnina bank učinkovitejša od državne, bom v nadaljevanju poglavja podrobneje razpravljala predvsem o vlogi tujih lastnikov v bankah, približje bom predstavila možne načine prodaje ter prednosti in slabosti prodaje bank tujcem.

Države JV Evrope so vodile zelo liberalno politiko bančnega sistema do tujega kapitala, predvsem zaradi želje in potrebe po razvitosti finančnega sistema, ter prizadevanja po polnopravnem članstvu v Evropski Uniji (EU). Vidno vlogo v procesu preoblikovanja finančnega sistema pa so odigrale tudi tuje mednarodne banke. Te so pospešeno ustanovljale

---

¹ Več o tem Shleifer in Vishny (1994).

svoja predstavništva in podružnice, zagotavljale so dolgoročni vir financiranja, najpomembnejši pa so bili nakupi lastniških deležev v bankah, s katerimi so tuji investitorji prevzeli najpomembnejši del finančnega sistema. Delež tujih bank narašča iz leta v leto, v vseh obravnavanih državah, tudi v Sloveniji.

1.1 Metode privatizacije

Glavne metode prodaje in njihove najpomembnejše prednosti ter slabosti so (Moore, Zajc, 1999, str. 6-8):

- primarna izdaja delnic (v nadaljevanju IPO)²

Za učinkovitost te metode je ključna določitev prodajne cene, z njo pa so povezani relativno visoki transakcijski stroški, označuje jo tudi kompleksnost postopka in odsotnost ključnih investorjev (Frydman et al., 1993, str. 183-185). Številni analitiki ugotavljajo, da učinkovitost metode omejujejo tudi pomanjkljivosti zaradi nerazvitih kapitalskih trgov TD, plitkost trga lastniškega kapitala, pomanjkanje domačih prihrankov itd. Uspeh primarnih izdaj delnic je odvisen tudi od absorpcijske sposobnosti trga in razvitosti institucionalne infrastrukture (Bonin, Mizsei, Wachtel, 1996, str. 6). Ker noben strateški investitor ne pridobi kontrolnega deleža, obstaja tudi majhna verjetnost za prenos znanja in produktov.
- razdelitev certifikatov ali delnic prebivalstvu in skladom (voucher distribution)

Pri tej metodi so odpravljene nekatere pomanjkljivosti IPO, hkrati se, predvsem zaradi egalitarnega značaja, zagotovi širša podpora javnosti. Glavna slabost je razpršenost lastništva, kljub temu pa je ta metoda najustreznejša, če se država želi na hiter način umakniti iz gospodarstva.
- prodaja domačim ali tujim strateškim investorjem (strategic domestic/foreign investor)

Poveča se kapitalska osnova banke. V primeru, da je to tuj strateški investitor, ki je največkrat prvovrstna mednarodna banka, se vzpostavi tudi sistem vodenja in upravljanja, ki je neodvisen od kontrole politike in države. Zagotavlja se prenos znanja in inovacij, prispeva k konkurenci, ki je bistvenega pomena za izboljšanje učinkovitosti finančnega posredništva.
- katera koli kombinacija zgoraj naštetih

Ne moremo se izogniti dejstvu, da se pri izbiri metode srečujemo z različnimi, v večini primerov nasprotujočimi se interesi, saj je hkrati nemogoče doseči pravično razdelitev, učinkovito vodenje, visoko kupnino in hitro izvedbo postopka. Zato je vpliv politike in različnih interesnih skupin pri izboru metode značilen za vse TD.

---

² Initial public offering.

Vstop tujega bančnega kapitala je eden od stebrov stabilizacijske politike in širših strukturnih reform, s katerimi se omogoči nastanek bolj učinkovitega bančnega sistema. Med druge razloge lahko uvrščamo Evropski sporazum, ki predvideva postopno liberalizacijo bančnega sektorja. Eden od pomembnih motivov tujcev za prodor na nove trge je bilo tudi spremljanje obstoječih komitentov iz matičnih držav, ki so širili svoje poslovanje s partnerji iz tranzicijskih držav.

V nadaljevanju bom na podlagi teoretičnih prispevkov različnih avtorjev predstavila, kakšne so lahko potencialne koristi in slabosti vstopa tujcev v bančni sektor.

Prednosti za državo gostiteljico so lahko naslednje:

- prednosti v bančnem znanju, ki jih imajo tuji investitorji, se dokazujejo pri uvajanju novih storitev, izboljššanem postopku vodenja in upravljanja (corporate governance), boljše upravljanje s tveganji in večji nadzor internih kontrol, upravljanje področja odnosa s strankami (Clarke et al., 2002, str. 1) ter številne druge prednosti, ki v TD še niso (zadosti) razvite,
- znižanje stroškov in večja učinkovitost, ker tuji ključni investitor izvede reorganizacijo, uvede novo tehnologijo in procese, integrira informacijske sisteme (Meyendorf, Snyder, 1997, str. 24),
- po nakupu s strani tujcev pogosto pride do dokapitalizacije, s katero se izboljša kapitalna ustreznost banke in celotnega bančnega sistema (Mondschean, Opiela, 1997, str. 27). S tem je omogočena nadaljnja rast banke in servisiranje rastočega gospodarstva. Prihod tujega kapitala zagotavlja hitrejši gospodarski razvoj, saj v večini TD, država kot lastnik ni pripravljena ali sposobna podpirati nadaljnjega razvoja bank. Razlogi so zlasti v pomanjkanju javno-finančnih sredstev za dokapitalizacijo in narekovanje agresivne dividendne politike, s katero se ustvarjeni dobički bank stekajo naravnost v proračun. Prvovrstne tuje banke imajo dostop do cenejših virov sredstev, ki omogoča hitrejšo rast ponudbe kreditiranja (Kraft, 2002 str. 21),
- vstop tujih bank lahko prispeva k pospešitvi procesa konsolidacije bančnega sistema. Neposreden vpliv se lahko kaže v združevanju prevzetih bank z njihovimi obstoječimi podružnicami. Zaznati pa je lahko tudi posreden vpliv, ki povečuje pritiske na obstoječe oziroma domače banke k združevanju³, saj naj bi le tako lahko s pomočjo ekonomije obsega, večje distribucijske mreže in sinergijskih učinkov uspešno konkurirale tujim tekmecem. Vloga konsolidacije je bila pomembna tam, kjer se je realni sektor razvijal hitreje od finančnega in banke s prenizko kapitalno osnovo niso sposobne financirati potreb hitro rastočih podjetij,
- vstop tuje konkurence na bančni trg in posledično izboljšanje učinkovitosti bančnega sistema naj bi spodbujalo vhodne neposredne tuje investicije v nefinančnem sektorju

---

³ Prihod tuje konkurence naj bi bil eden poglavitnih dejavnikov pri združitvi Abanke d.d. in Banko Vipa d.d.

gospodarstva. Ta teza je bila tudi empirično preverjena za območje Srednje in vzhodne Evrope. Študije ugotavljajo, da obstaja precej močna korelacija med odprtostjo bančnega sektorja in obsegom neposrednih tujih investicij (Anderson, Kegels, 1998, str. 344).

Potencialne nevarnosti za državo gostiteljico pa se lahko strnejo v naslednje točke:

- zaradi obstoja precejšnje asimetrije v informacijah se lahko v postopku privatizacije, še zlasti, kadar gre za prodajo bank tujim investitorjem, oblikuje cena, ki je nižja od tržne, prihodki državnega proračuna pa so zato manjši (Meyer, 1998, str. 18),
- tuje banke imajo dobro kapitalsko zaledje in so bolj dobičkonosne, zato lahko resno ogrozijo stabilnost poslovanja domačih bank, ki imajo slabše kazalnike uspešnosti, to velja še posebno, če tuje banke konkurirajo domačim na področju bančnih tradicionalnih dejavnosti (Mondschean, Opiela, 1997, str. 27),
- obstaja možnost redistribucije kreditov med povpraševalci in izrivanje nekaterih segmentov domačih kreditojemalcev. Težava bi lahko nastala pri zagotavljanju virov financiranja malim in srednje velikim podjetjem (v nadaljevanju MSP), pri katerih je asimetričnost informacij največja, ocena tveganosti investicij težja, bančni kredit pa je najpomembnejši vir financiranja,
- tuje banke so tesneje vpete v mednarodne finančne trge, zato se lahko morebitne krize preko njihovih podružnic hitreje prenašajo na trg države gostiteljice (Tinghuan, 2001, str. 52),
- obstaja možnost nastanka oligopolne, lahko pa celo monopolne strukture v bančnem sektorju TD,⁴ zato je priporočljivo zagotoviti kar najbolj razpršeno geografsko poreklo tujih investitorjev. Na ta način se omili učinek prelivanja kriz in zmanjša vpliv združitve pomembnih bank na nezaželeno tržno strukturo TD,
- tuje banke se lahko zaradi kriz, ki se pojavijo bodisi na njihovem domicilnem trgu bodisi v državi gostiteljici, umaknejo s trga. To povzroči še večjo izpostavljenost efektu prelivanja kriz in dodatno poglobi makroekonomske posledice v državi gostiteljici (Tinghuan, 2001, str. 55). Za izstop iz panoge pa lahko že zadošča kombinacija doseganja slabše dobičkonosnosti in zadostne konkurence,
- potencialna nevarnost preti tudi v primeru, ko tuje banke na nekem geografskem območju skušajo pridobiti čim večji tržni delež. To lahko povzroči tudi nekatera makroekonomska neravnovesja. V primeru hitre rasti kreditiranja gospodinjstev je to prispevalo k povečanju deficita tekočega dela plačilne bilance in rasti inflacije zaradi povečevanje aktive bank (Transition report 2006, 2006, str. 28).

Dejstvo je, da se nekateri omenjeni cilji dosežejo oziroma se težave odpravijo tudi na druge načine, vendar prihod tujih bank in drugih ključnih investitorjev iz tujine, posebno, če so to banke iz razvitih držav, verjetno pospeši proces prilagajanja zelenemu stanju. Vendar

---

⁴ V primeru združitve italijanskih bančnih skupin UniCredito in IntesaBci bi na hrvaškem trgu nastala banka, ki bi imela več kot polovični tržni delež.

(pre)hitro odpiranje vrat domačega bančnega trga lahko povzroči probleme tudi v zrelejši fazi. Privede namreč lahko do prekomerne rasti bančnih posojil, ki so lahko eden od faktorjev za kasnejše špekulativne napade in krize bančnih sistemov (Tinghuan, 2001, str. 55). Nekatere države so upoštevale ta opozorila in vsaj v začetni fazi prehoda destimulirala vstop tujcev v domač bančni sistem.

2 Slovenski bančni sistem

Osamosvojitve, 25. junija 1991 je Sloveniji prinesla tudi na področju bančništva precejšnje spremembe tako na strukturnem kot na zakonodajnem področju. Prestrukturiranje bančnega sistema lahko razumemo kot kontinuiran proces, ki se je začel leta 1993, sočasno s prestrukturiranjem realnega sektorja. Sam proces poleg sanacije bank zajema tudi prestrukturiranje v smislu nujne večje učinkovitosti bank nasploh, ne samo bank v državni lasti. Ta proces torej pomeni uvajanje vseh tistih sprememb in novosti, ki bodo zmanjšale stroške poslovanja, to je na primer zmanjšanje razlik med aktivnimi in pasivnimi obrestnimi merami, znižanje cen storitev, konsolidacijo bank, itd.

Eden prvih zakonov, ki so bili sprejeti v samostojni Sloveniji in je predstavljal temelj slovenskega bančnega sistema, je bil Zakon o bankah in hranilnicah (Ur. l. RS, št. 1/1991-I). Prvi Zakon o bančništvu je stopil v veljavo v februarju 1999 (Ur.l. RS, št. 7/1999), potem ga je nadomestil novi zakon (Ur.l. RS, št. 42/2004), ki je bil veljaven vse od leta 2004, torej od vstopa Slovenije v Evropsko Unijo (EU). Že prvi zakon je predstavljal vsebinsko zaokroženo celoto določil, ki urejajo področje poslovanja bank in hranilnic. Vključena so bila temeljna Baselska načela evropskih bančnih smernic, ki jih je sprejel Baselski komite za bančni nadzor že leta 1997. Drugi sprejet zakon vsebuje poleg sprememb, ki so bile zajete v prejšnjem zakonu o bančništvu iz leta 1999, tudi dodatna usklajevanja, ki so omogočala, da se pogoji poslovanja bank med državami EU izenačijo. Trenutno veljaven Zakon o bančništvu, torej tretji po vrsti (Ur.l. RS, št. 131/2006), je začel veljati 1. januarja 2007 z vstopom Slovenije v Evropsko monetarno unijo (EMU). Novi sprejet zakon v slovenski pravni red prenaša Basel II, to sta evropski direktivi, ki uvajata bolj podrobne in kompleksnejše standarde varnega in skrbnega poslovanja bank. V primerjavi z obstoječo ureditvijo prinaša novosti na področjih upravljanja s tveganji in nadzora nad bankami. Basel II postavlja manj zahtevne kriterije za izračun kapitalske ustreznosti za kreditna tveganja. Nova ureditev tako znižuje zahtevano kapitalsko ustreznost za vse banke, večje bančne sisteme pa usmerja k uporabi bolj sofisticiranih metod modelov vrednotenja tržnih tveganj⁵.

---

⁵ Pri tem se razbremenjuje zlasti segment malih in srednjih bank ter hipotekarnih kreditov. Večjim bančnim sistemom, ki delujejo čezmejno, pa dovoljuje uporabo bolj prefinjenih modelov vrednotenja tržnih tveganj, ki jih bodo razvile banke same, odobriti pa jim jih bo moral bančni nadzornik. Poleg tega novi standardi postavljajo dodatne kapitalske zahteve za operativna tveganja. Tveganja kot posledica človeških napak, napačnih odločitev, težav z informacijskimi sistemi doslej niso veljala, zato se bodo kapitalske zahteve zanje dvignile.

Poleg zakona o bančništvu sta na področju domače zakonodaje za banke pomembna še Zakon o Banki Slovenije (Ur. l. RS, št. 72/06) in novi Zakon o gospodarskih družbah (Ur. l. RS, št. 42), ki je v veljavi od 4.5.2006 in predstavlja celovito prenovo starega zakona iz leta 1993. Sedaj veljavni zakon v korporativno ureditev vnašata novost, in sicer evropsko delniško družbo (*societas euraepaea*) ter enotirni sistem upravljanja v delniški družbi. Ostali vsebinski sklopi urejajo uskladitve zaradi uvedbe evra, prenos nekaterih določil iz zakona o prevzemih v zakon o gospodarskih družbah in prenovo drugih določb.

2.1 Bančni sektor v začetnem obdobju tranzicije in sanacija bank

Slovenski bančni sistem je bil že od vsega začetka organiziran kot dvostopenjski bančni sistem, vendar pa področja delovanja niso bila tržno organizirana, kar je bila posledica socialističnega samoupravnega gospodarstva v nekdanji Jugoslaviji. Tako so bili do konca osemdesetih let lastniki bank podjetja, le tem pa so banke zagotavljale ugodna posojila, pri čemer ekonomski kriterij v večini ni bil upoštevan. Konec osemdesetih let je postalo več ali manj jasno, da družbena lastnina ni učinkovita tako v finančnem kot tudi v realnem sektorju, kar predstavlja pomembno oviro za nadaljnji razvoj gospodarstva pa tudi bančnega sistema. Celoten proces transformacije bančnega sistema je poleg neučinkovitosti bank in visokih stroškov finančnega posredništva še posebno otežila dediščina poslovanja v nekdanji Jugoslaviji. Problemi kot so bili: visoke inflacijske stopnje, zamrznitev deviznih vlog, izguba pomembnih jugo trgov, visoki dolgovi v tujini, nizka raven deviznih rezerv itd. Vse naštetje je bil razlog, da je bil prehod v normalno delujoč bančni sistem izredno težak in zapleten. Sanacijo slovenskih bank, ki jo lahko obravnavam kot temeljni element širšega prestrukturiranja bančnega sektorja, je mogoče v ožjem smislu definirati kot reševanje problema slabe aktive bank, v širšem pomenu pa zajema povrnitev solventnosti, profitnosti in likvidnosti bank, ki so bila v postopku sanacije (Štiblar, 2001, str. 61).

Najbolj korenite spremembe so se začele odvijati po osamosvojitvi leta 1991, čeprav so se spremembe na pravno-organizacijskem področju začele uvajati že konec osemdesetih let. S samostojnostjo države smo pridobili tudi samostojni bančni sistem z neodvisno centralno banko. Ob osamosvojitvi je delež slabe aktive celotnega bančnega sektorja znašal več kot 10%, delež slabih kreditov v bančnem portfelju pa nad 30%. V vsaki od bank, kjer je bil vpeljan postopek sanacije, je delež sanacije znašal več kot 40 % (Štiblar, 2001, str. 62), kar je resno ogrožalo tudi bančni sistem kot celoto. V začetku leta 1993 je bil najprej vpeljan postopek sanacije v Ljubljanski banki in Kreditni banki Maribor, leta 1994 pa še v Kreditni banki Nova Gorica. Slednja je bila leta 1995 priključena Kreditni banki Maribor. Obe banki sta nosili poleg že omenjenih težav tudi vprašanje glede odplačil tujega zasebnega dolga nekdanje Jugoslavije. Pristop, ki ga je izbrala Slovenija je podoben sanacijskim prizadevanjem v bančnem sektorju razvitih držav in je bil del splošne strategije slovenske ekonomske transformacije. Sanacija je zajela več kot 50% bančnega sektorja, kar je v praksi drugih držav redek pojav, da bi bil na enkrat saniran tako velik del bilančne vsote. Država je

imela neposredni vpliv na sanacijo in sicer je njen poseg temeljil na zamenjavi njenih obveznic za slabo aktivo bank vendar zamenjava ni pokrila celotne nekvalitetne aktive, vendar le del. Razlogi so bili tako na strani fiskalnih⁶ kot tudi monetarnih omejitev⁷. S tem, ko so banke tudi same prispevale k uspehu sanacije, je država preprečila t.i. moralni hazard, da bi se tudi v bodoče vodila neustrezna politika izdajanja kreditov.

Postopek sanacije bi tako lahko strnila v štiri korake (Košak in Košak, 2002, str. 53):

1. v višini tekočih izgub je bil zmanjšan kapital bank,
2. slaba posojila so bila zamenjana (swap) za obveznice Agencije za sanacijo bank in hranilnic (ASBH), ki so bile izdane z jamstvom Republike Slovenije,
3. del slabih bančnih posojil se je prenesel na ASBH skupaj z obveznostmi do bančnih komitentov, s čimer so nastale podrejene terjatve nekdanjih lastnikov bank,
4. banke je dokapitalizirala ASBH, tako da so začele izpolnjevati zahteve o kapitalski ustreznosti, to pa je istočasno tudi pomenilo, da je lastništvo saniranih bank prešlo v roke države.

Sanacija se je tako po štirih letih končala uspešno. V letu 1997 sta po končanem postopku obe banki postali državni. Zaključek sanacije bank je tudi pomenil konec posebnega statusa obeh bank in njunega prednostnega obravnavanja, za privatizacijo pa poskrbita vlada in državni zbor RS.

2.2 Privatizacija bank v Sloveniji

Ker izvorno pri nas ob začetku tranzicije ni bilo podjetij v državni lastnini, ampak je državno lastništvo nefinančnih podjetij in bank nastalo šele po sanaciji, ne gre za nekaj originalnega, ampak izvedenega. Zaradi tega lahko tudi privatizacijo nefinančnih podjetij in bank obravnavamo kot izvedeno (Ribnikar, 2004, str. 78). Slovenija se je odločila za postopen proces privatizacije, ki je v nasprotju z drugimi tranzicijskimi državami ohranil vsaj del domačega lastništva v bankah. S tem je domači bančni sektor učinkovito podprl razvoj podjetništva. Možno je, da brez podpore domačih finančnih posrednikov ne bi bilo niti pomembnih slovenskih prvovrstnih podjetij niti za gospodarstvo in državo pomembnih projektov⁸.

2.2.1 Različni pomeni privatizacije bank

Privatizacija nasploh in v zvezi z bankami ima lahko pet različnih pomenov (slika 1, str. 10). Prva poglobljena pomembna razlika med posameznimi opcijami je v tem, ali ostane banka po

---

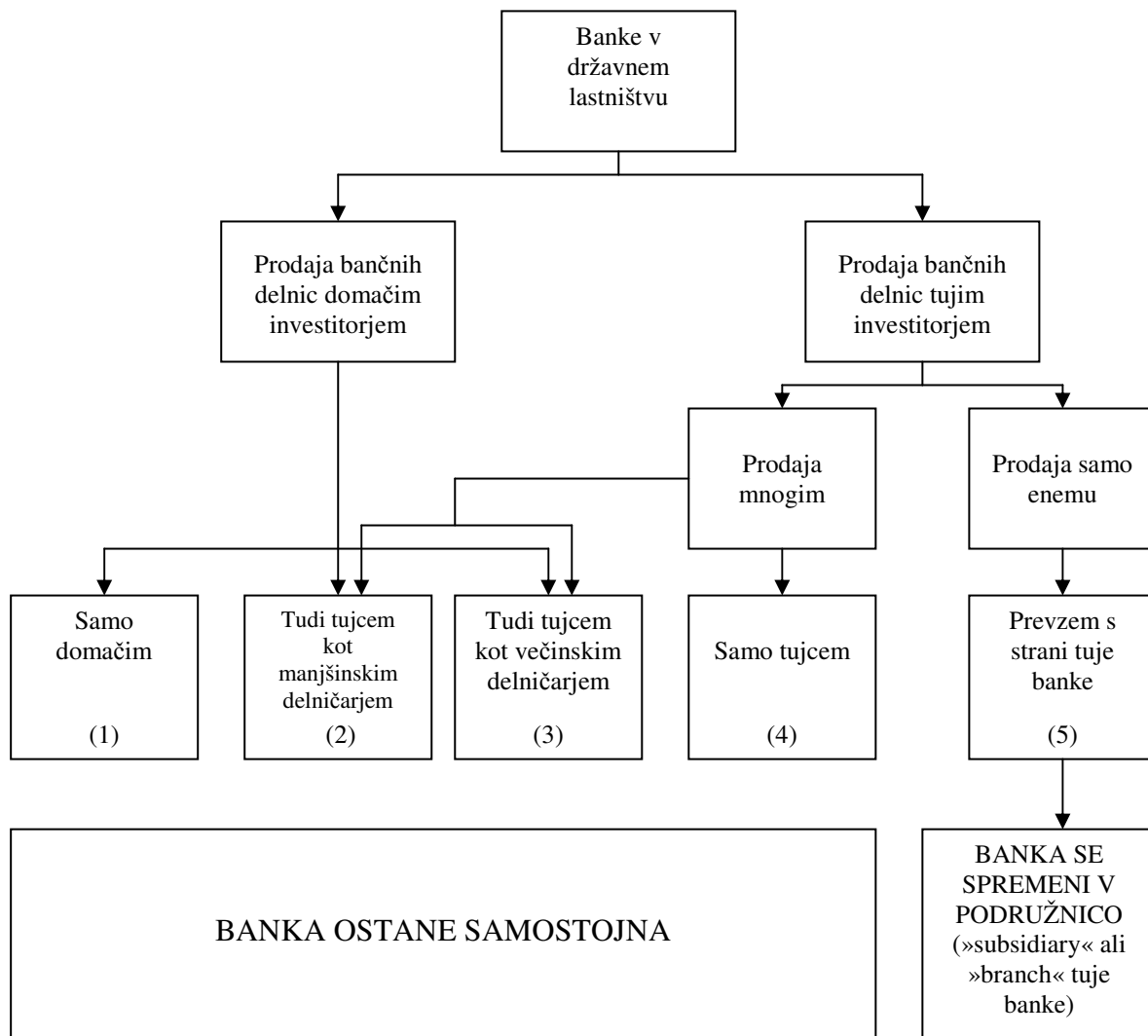
⁶ Kritično povečanje bremena javnega dolga.

⁷ Potencialno bi celotna zamenjava aktive vodila v še večjo denarno ekspanzijo in s tem inflacijo.

⁸ Kot na primer izgradnja avtocestnega omrežja.

privatizaciji samostojna⁹ oziroma izgubi svojo samostojnost in postane podružnica tuje banke¹⁰. Tudi med prvimi štirimi pozicijami ostajajo razlike, ki se kažejo predvsem v tem, katera od teh možnih variant privatizacije je dosegljiva v posamezni tranzicijski državi (Ribnikar, 2004, str. 80-82).

Slika 1: Pet pomenov privatizacije bank

Vir: Ribnikar, 2004, str. 80.

⁹ Na sliki 1 str. 10 od pozicije (1) do (4).

¹⁰ Na sliki 1 str. 10 je to prikazano pod pozicijo (5).

Privatizacija pod prvo opcijo¹¹ predstavlja večinsko lastništvo domačih finančnih institucij¹². Pri privatizaciji na način, kot je prikazana pod točko 2, 3 in 4 je potreben postopen proces oziroma gradualizem. Da so lahko domača in tuja finančna podjetja večinski lastniki bank pri nas, morajo biti za tuje finančne institucije delnice naših bank ustrezne finančne naložbe in so alternativa neki drugi naložbi¹³. V Sloveniji je bilančna vsota še majhna, da bi druge finančne institucije postale večinske lastnice bank, ki pa še niso podružnice tujih bank. Zato v bistvu ne more priti do privatizacije bank v smislu njene samostojnosti¹⁴. Iz napisanega lahko povzamemo, da privatizacija v tranzicijskih državah praviloma pomeni, da banko kupi ena tuja banka in jo s tem spremeni v svojo podružnico. Privatizacija na načine od 1 do 4 je morda možna samo, če je izpeljana počasi in premišljeno. To pomeni, kot prvo, da se državi ne sme muditi s prodajo njenih deležev v bankah, ravno tako pa tudi ni treba hiteti z lastniško konsolidacijo bank, v katerih so pomembni lastniki nefinančna podjetja. Dejstvo je, da se finančni sektor v času povečuje in razvija, s tem pa se morda poveča tudi zanimanje tujih finančnih institucij, da bi imeli v svoji aktivni v premoženjski bilanci tudi delnice naših bank¹⁵.

2.2.2 Privatizacija slovenskih državnih bank

Kljub dejstvu, da je bila sanacija v obeh največjih državnih bankah Novi ljubljanski banki (v nadaljevanju NLB) in Novi kreditni banki Maribor (v nadaljevanju NKBM) uspešno končana že sredi leta 1997, postopki za privatizacijo niso stekli vse do leta 2001, ko je vlada pripravila program njune privatizacije. Obe banki sta skupaj predstavljali več kot 46% tržni delež, merjen po bilančni vsoti, zato so se vedno bolj začela pojavljati vprašanja, kakšen je sploh slovenski nacionalni interes pri prodaji obeh bank. O tem bom nekaj besed namenila v enem od naslednjih poglavij.

Aprila 2000 je bilo 10% delnic v lasti Republike Slovenije prenesenih na Kapitalski sklad pokojninskega in invalidskega zavarovanja ter Slovenski odškodninski sklad oziroma zamenjanih za delnice drugih gospodarskih družb, ki so v lasti omenjenih skladov (družb). Maja 2001 je Vlada Republike Slovenije sprejela program privatizacije NLB in NKBM.

---

¹¹ Na sliki 1 str. 10 označena z (1).

¹² Znano je, da je banka lastniško konsolidirana, če so njeni večinski lastniki finančna podjetja. Če pa bi bilo večinsko lastništvo doseženo z nefinančnimi podjetji kot lastniki, to potem pomeni, da banka še ni lastniško konsolidirana. Takšno banko potem lahko čaka nekaj podobnega, kot državno banko. Ker konsolidacija banke potemtakem še sledi, se še vedno lahko spremeni v podružnico banke, ki jo prevzame. Tudi v Sloveniji imamo banke, katerih njeni najpomembnejši in / ali večinski lastniki so nefinančna podjetja.

¹³ Do slej je bilo tega pri nas zelo malo oz. skoraj nič.

¹⁴ V tranzicijskih državah doslej ni bilo dosti primerov, da bi prišlo do privatizacije na način (2), (3) ali (4).

¹⁵ Kar bi pomenilo, da bi privatizacija lahko speljana na način, ki ne vodi v podružnico tuje banke.

V dokumentu je vlada opredelila dva temeljna cilja privatizacije in sicer (Letno poročilo Združenja bank Slovenije 2001, 2002, str. 8):

1 .krepitev učinkovitosti in konkurenčnosti bank in bančnega sistema, kamor spada:

- izboljšanje upravljanja banke,
- omogočanje dostopa do novega znanja,
- razvoj novih finančnih produktov,
- zagotovitev dodatnega kapitala, potrebnega za uresničitev strategije razvoja banke,
- širitve razvoja banke v JV Evropo.

2. doseganje največje možne kupnine za državo za zmanjšanje javnega dolga.

2.2.3 Privatizacija NLB

Program privatizacije NLB iz maja 2001 je predvidel prodajo 48% deleža kapitala banke in sicer 34% ključnim investitorjem in 14% dobro poučenim portfeljskim investitorjem. Republika Slovenija ostaja lastnik 25% plus ena delnica, s čimer si država zagotovi pravico veta pri odločanju o vseh pomembnejših korporacijskih odločitvah.

Minister za finance je junija 2001 na podlagi Uredbe o postopkih prodaje in drugih oblikah razpolaganja z državnim premoženjem (Uradni list RS, št. 47/01 in 62/01) imenoval sedem člansko Komisijo za vodenje in nadzor nad postopkom prodaje NLB d.d. Le ta je julija 2001 na podlagi mednarodnega razpisa sklenila pogodbo z izbranim finančnim svetovalcem NM Rothschild & Limited (Weiss, 2001). Poleg tega je Komisija tudi nadzorovala in koordinirala izvajanje postopkov skrbnega finančnega in pravnega pregleda NLB in odvisnih bank v tujini, vrednotenje banke ter priprava in izvedba javnega zbiranja ponudb.

V okviru javnega zbiranja ponudb je bil izbran dvofazni postopek, ki omogoča, da se pri izbiri kupca poleg cene upoštevajo tudi druga merila, pomembna za dosego ciljev privatizacije in določitev drugih pogojev prodaje. V prvi fazi so bile pridobljene neobvezujoče ponudbe¹⁶, na podlagi česar je bil izvršen ožji izbor primernih zainteresiranih kupcev. Kriteriji so bili poleg finančnih pogojev, ki se nanašajo na ponujeno ceno za delnico in tehničnih pogojev, ki se nanašajo na sposobnost ponudnika, da v NLB deluje kot učinkovit ključni investitor finančne moči (velikost bilančne vsote mora znašati minimalno deset milijard evrov in milijarda evrov kapitala) med drugim tudi pripravljenost za vlaganje dodatnega kapitala, predvsem za hitrejši vstop na trge JV Evrope, sposobnost in posedovanje bančnih znanj na področju investicijskega bančništva, upravljanja sredstev, zavarovalnega bančništva in informacijske tehnologije (Prodaja 34% deleža NLB, 2002).

---

¹⁶ Komisija je prejela 8 izkazov interesa za nakup 34% deleža NLB. V predvidenem roku do 22.10.2001 pa so trije investitorji, dve mednarodni finančni instituciji in EBRD posredovali nezavezujoče ponudbe. Vsi trije so bili povabljeni v ožji izbor.

Z naštetimi pogoji gledano le z vidika finančne moči, domači ponudniki niso imeli možnosti sodelovanja na razpisu, saj bi lahko sodelovali le v primeru, da bi se združile vse preostale banke, kar pa ni možno niti z vidika varstva konkurence. Posredno je to trditev potrdil tudi Marko Simoneti (Kočuvan, 2001), vodja komisije za privatizacijo NLB, ko je dejal, da v Sloveniji ni primernih kandidatov, ki bi lahko v NLB pripeljali novo znanje. Sprejet je bil tudi del dopolnitve programa privatizacije iz decembra 2001, ki se nanaša na prodajo 14% deleža dobro poučenim portfeljskim investitorjem s kombinacijo 15% dokapitalizacije NLB z izdajo dodatne emisije delnic¹⁷, oboje po prodaji 34% deleža ključnemu investitorju. Z dopolnitvijo programa prodaje delnic portfeljskim investitorjem je želela država doseči predvsem sledeče (Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2002 in prvi polovici leta 2003, 2003, str. 11):

- zagotoviti dodatni kapital banki za izvajanje sprejete strategije širitve NLB doma in na tujem za razdobje 2002-2003,
- razširiti možnosti za sodelovanje domačih investitorjev pri nakupu delnic,
- zagotoviti dodatno zaščito vseh sedanjih in bodočih manjših delničarjev NLB z uvrstitvijo delnic na Ljubljansko borzo,
- postaviti jasen okvir možnih transakcij z delnicami NLB po izvedeni privatizaciji.

Razširjena prodaja naj bi bila izvedena v dveh korakih in sicer tako, da bodo najprej prodane nove delnice in šele za tem preostale delnice v lasti države, s čimer bo zagotovljena ciljna lastniška struktura¹⁸ (Vlada potrdila program privatizacije NLB, 2001).

Po prodaji 5% deleža Evropski banki za obnovo in razvoj (EBRD)¹⁹ in 34% deleža NLB belgijski banki KBC, se je v NLB nadaljevala 2. faza privatizacije z javno objavo poziva za zbiranje ponudb za prodajo 9% delnic institucionalnim investitorjem (pravnim osebam in vzajemnim skladom). V razširjeni portfeljski prodaji naj bi lahko posamezna pravna oseba, domača ali tuje finančne institucije, lahko kupila v paketu največ 2% vseh delnic NLB (ponudnik ne bo mogel kupiti manj kot 500 delnic in ne več kot 153.640) oziroma naj bi bilo število portfeljskih investitorjev omejeno na največ 50²⁰. EBRD, ki je imela možnost odkupa neprodanih delnic v institucionalni tranši, naj bi te v naslednjih letih ponudila drugim investitorjem z namenom, da se vzpostavi ciljna struktura lastništva, in sicer: tretjina država, tretjina ključni investitor, tretjina portfeljski investitorji.

---

¹⁷Izdaja omejeni dodatne emisije delnic v višini 15% osnovnega kapitala bo ponujena v odkup portfeljskim investitorjem. Res je, da bi bila ključna investitorja sicer pripravljena v celoti zagotoviti potreben svež kapital, vendar bi to vodilo k povečanju njihovega deleža nad 34%, kar je v nasprotju s programom in zastavljeno strukturo tretjinskega mešanega lastništva banke.

¹⁸Država naj bi v drugem koraku prodala nekoliko manjše št. delnic, kot bi jih, če ne bi prišlo do dokapitalizacije, saj želi ohraniti ciljno število delnic 25% plus ena delnica tudi v povečanem kapitalu banke.

¹⁹EBRD je že pred začetkom prodaje novih delnic (dokapitalizacija) pridobila 5% lastništva.

²⁰Najnižja cena za delnico je bila 34.011 tolarjev, nominalna vrednost delnice pa je 2000 tolarjev.

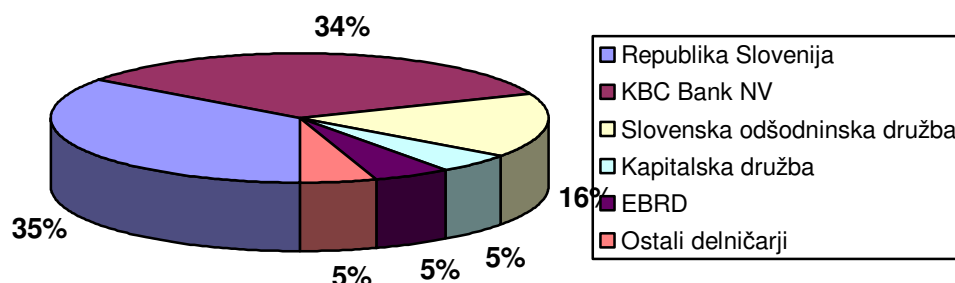
Komisija je do izteka roka prejela 8 ponudb, ki so bili skupaj pripravljene odkupiti 23.050 delnic NLB oziroma 0,3%. Od 9% delnic NLB, ki so bile predmet prodaje v tej fazi, je tako ostalo neprodanih približno 8,7% delnic NLB, ki bi jih vlada lahko prodala EBRD, vendar je Ministrstvo za finance pripravilo oceno (marec 2003) in na tej podlagi predlog, da se preostanka delnic ne proda. V aprilu 2003 je NLB tudi umaknila vlogo za kotacijo na ljubljanski borzi. S tem je bila privatizacija NLB dokončno ustavljena. Ciljna lastniška struktura (1/3 tretjina država, 1/3 ključni investitor in 1/3 portfeljski investitorji) je bila dosežena tudi v primeru neprodaje preostanka delnic, saj je moč šteti Kapitalsko družbo pokojninskega in invalidskega zavarovanja (5% delež) in Slovensko odškodninsko družbo (5% delež) za institucionalna investitorja. KBC je tako za kupnino 34% deleža NLB plačala, 435 milijonov evrov, EBRD pa za 5% delež 63,97 milijona evrov (Danes se začne druga faza privatizacije NLB, 2002).

Ideje in premiki v zvezi s privatizacijo NLB so se zopet pričeli v letu 2005, ko je vlada ustanovila delovno skupino, ki bo pripravila predlog nadaljnje privatizacije, ki naj bi ga predložile vladi do konca leta 2005. V maju 2006 je potekal sestanek predstavnikov Ministrstva za finance in KBC o prihodnji vlogi banke v NLB. Po tem razgovoru se je ministrstvo odločilo, da KBC zaenkrat ne bodo dovolili povečati lastniškega deleža. V obvestilu za javnost (Stabilnost domačega bančnega sektorja je ključnega pomena, 2006) so navedli, da dokler ima RS odgovornost, da zagotavlja stabilnost finančnega sistema, mora tudi obdržati dokončno besedo pri nadzoru in razpolagati z vsemi instrumenti, ki to omogočajo. Zagotavljanje stabilnosti domačega finančnega sistema pa je med drugim tudi neločljivo povezano s sistemom financiranja depozitnih jamstvenih shem, ki so zelo pomemben element finančne varnostne mreže (financial safety net). Jamstvu za vloge v svetu pripisujejo velik pomen, saj na njem temelji zaupanje v bančni in posledično v celoten finančni sistem, čeprav je v osnovi namenjen zaščiti vlagateljev za primer stečaja banke. In ravno to je bil eden glavnih razlogov, da vlada vztraja pri stališču, naj NLB večinsko ostane v slovenskih rokah in nadaljnjo povečevanje lastništva s strani tujcev ni zaželeno. KBC, ki ni skrivala želje po pridobitvi večinskega deleža v banki, je tako objavila namero (Sestanek predstavnikov Ministrstva za finance in KBC o prihodnji vlogi banke v NLB medijem, 2006), da bo v prihodnje igrala le še vlogo finančnega investitorja, kar pomeni, da do nadaljnjega njihovih predstavnikov v upravi banke ni več.

Tudi EBRD je skušala prodati svoj celotni 5% delež v NLB, kar skupaj znaša 384.101 navadno imensko delnico z nominalno vrednostjo 2000 tolarjev. Rok za oddajo ponudb je bil 2. junij 2006, EBRD pa ob tem ni bila zavezana sprejeti kakršnekoli ponudbe. Obveznost prodaje pet odstotnega deleža EBRD v NLB izhaja še iz delničarskega sporazuma, ki je bil podpisan ob prodaji 34-odstotnega deleža belgijski KBC leta 2002. EBRD je po tem sporazumu, dolžan ponuditi delnice NLB institucionalnim vlagateljem v deležih od 0,1 do 0,25 odstotka delnic NLB. EBRD je v skladu s svojo strateško vlogo v procesih tranzicije vstopil v lastniško strukturo NLB kot začasni partner in se je že ob vstopu zavezal, da se bo

po izteku delničarskega sporazuma transparentno umaknil. Na vabilo, objavljeno v maju 2006, niso prispele ustrezne ponudbe, zato je 5% delež ostal v rokah EBRD (Jenko, 2006).

Graf 1: Delničarji NLB na dan 31.12.2006

Vir: Profil NLB Skupine 2006, nerevidirani podatki, lasten prikaz.

V letu 2007 tako kljub nekaterim dogodkom ni opaziti kakšnih resnih privatizacijskih korakov, ki jih po mnenju J.P. Damijana (2007) tudi ni pričakovati vse do konca mandata te vlade. Minister Bajuk je sicer v maju 2007 znova napovedal skorajšnje oblikovanje konzorcija slovenskih lastnikov NLB, kot ena možnih oblik nadaljnje privatizacije, ki naj bi ga pospešila tudi nova borzna pravila²¹. Razlog temu je verjetno prodaja svežnja delnic meseca februarja 2007 s strani HSE, saj so bile le- te prodane brez vednosti vlade. V Holdingu slovenskih elektrarn so potrdili, da so 0,77% lastniški delež NLB prodali Raiffeisen Krekovi družbi, ki je delež nato prodala naprej Bank Austria Creditanstalt. Tako naj bi imela država v lastniški strukturi NLB le še 50,28% (Vizjak in Zagožen tokrat v sporu zaradi prodaje deleža v NLB?, 2007). Idejo o kotaciji na borzi pozdravljajo predvsem borzniki, ki menijo, da bi delo uprave NLB lahko konkretno ocenila prav borza. Po njihovih ocenah bi lahko cena delnice NLB lahko dosegla, dva do trikratnik njene knjigovodske vrednosti. Le ta je konec decembra 2006 znašala 86,5 evra, na borzi pa bi se torej lahko približala 260 evrom (Kos, 2007).

2.2.3.1 Učinki prodaje deleža NLB

➤ Kupnina

Kupnina iz prve faze privatizacije NLB naj bi zmanjšala delež javnega dolga za 1,8% BDP, kar naj bi že v naslednjih letih znižalo stroške servisiranja obresti javnega dolga. V kolikor bi s to kupnino odplačali sanacijske obveznice, bi bila leta 2003 plačila obresti za 11,2 milijarde tolarjev nižja, v obdobju od 2003 do 2007 za 56,9 milijard tolarjev, v obdobju od leta 2003 do 2010 pa bi bila nižja za 87,9 milijard tolarjev. Realizacija druge

²¹ Borzniki ocenjujejo, da gre najverjetneje za pravila poročanja, po katerih bo v prihodnje potrebno poročati tudi o vseh poslih s svežnji, sklenjenih zunaj borze.

faze programa privatizacije pa bi pomenila še dodatno znižanje javnega dolga za 0,6% BDP. Poleg tega pa se s tako realizirano kupnino poplača 90% vsega dolga, ki izvira iz naslova njene sanacije (Prodaja 34% deleža NLB, 2002).

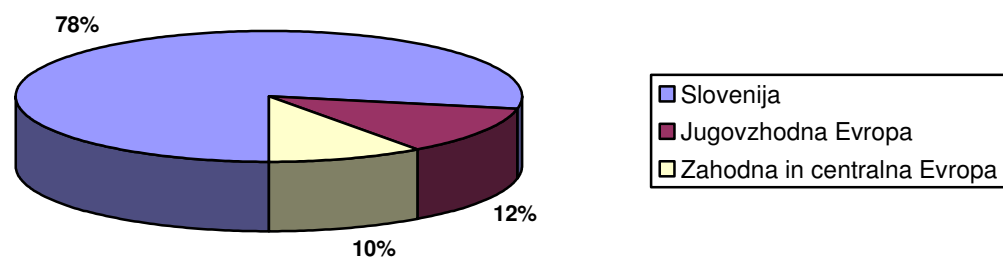
➤ Razvoj novih produktov

Bančništvo je v Skupini NLB še vedno najpomembnejša dejavnost, čedalje bolj pa se krepi položaj vzporednih bančnih aktivnosti, kot so lizing, faktoring, forfeitiranje, zavarovalništvo in upravljanje s premoženjem. NLB je v letu 2002 nadaljevala z razvojem racionalizacije poslovanja in tehnološke podpore v obliki IT projekta, imenovanega SIGMA. Številne nove operacije so bile v letu 2002 že prenesene na novo, enotno platformo. Poleg tega so razvili dodatno tržno pot: mobilno in e-bančništvo. V letu 2003 je banka razširila svojo paleto storitev z ustanovitvijo bančno-zavarovalne družbe NLB Vita, kot skupno vlaganje s KBC. S tem si je Skupina NLB zagotovila vpetost v sodobne trende pri razvoju storitev, ki niso klasično bančni. Uspešen začetek trženja storitev potrjuje 4-odstotni tržni delež na področju življenjskega zavarovanja dosežen v prvih šestih mesecih poslovanja. V začetku leta 2004 je bila ustanovljena tudi družba NLB Skladi, ki opravlja storitev upravljanja premoženja in je v 100% lasti NLB (Mejniki v razvoju, 2007).

➤ Naložbe NLB na trgih Srednje in JV Evrope

Strategija širitve NLB na tujih trgih je eden ključnih strateških ciljev bančne skupine NLB. Strateške cilje je kot del poslovnega in finančnega načrta NLB za obdobje 2001-2005 potrdila tudi skupščina banke (NLB-sporočilo za javnost, 2002).

Slika 3: Delež v bilančni vsoti NLB Skupine na dan 31.12.2006

Vir: Profil NLB Skupine 2006, nerevidirani podatki, lasten prikaz.

Poslovanje širijo na trge, kjer imajo primerjalne prednosti in poslovne izkušnje, še posebno na trgu JV Evrope. V letu 2003 se je Skupina NLB v tujini povečala za Montenegrobanko, Prvo Preduzetničko banko, kasneje preimenovano v LHB Bank, Beograd, ter novoustanovljeno banko West East Bank v Bolgariji, ki ima status pridružene banke. Ostale novoustanovljene članice Skupine LB InterFinanz Beograd, LB Leasing

Beograd in CBS Invest Sarajevo so usmerjena na rast poslov forfeitinga, lizinga in upravljanja z nepremičninami. Poleg držav bivše Jugoslavije je Skupina NLB prisotna tudi v Bolgariji in Rusiji ter v nekaterih delih Srednje Evrope (Mejniki v razvoju, 2007).

Nekaj več o konkretnih naložbah, ki jih ima Skupina NLB na območju nekdanje Jugoslavije bom opisala v tretjem delu, ki se nanaša na Jugovzhodno Evropo.

2.2.4 Privatizacija NKBM

Tudi v primeru NKBM naj bi privatizacija potekala v dveh fazah. Prodaja naj bi zajemala celotni delež sredstev, tudi del, ki se nanaša na 45% lastništvo, ki ga ima NKBM v Zavarovalnici Maribor in v Infond DZU. Tako je Ministrstvo za finance julija 2001 izdalo poziv k zbiranju interesov za strateškega investitorja za nakup deleža 65% minus 1 delnico, kar je predstavljalo 1.819.999 delnic v nominalni vrednosti 2000 tolarjev. S tem naj bi se delež države iz 90% lastništva zmanjšal na 1 delnico več kot 25%. Za postopek prodaje je bila imenovana osemčlanska komisija, ki je skrbela za vodenje in nadzor postopka pri prodaji, njen finančni svetovalec pa je bila londonska investicijska banka Nomura International. Prodaja naj bi potekala najprej na osnovi preliminarne in nezavezujoče, zatem pa končne in zavezujoče ponudbe. Strateški partner bo moral izpolnjevati vsa merila za nakup delnic, ki se nanašajo tako na ponujeno ceno delnice, kot tudi strateški namen vlagatelja in razvojni program za NKBM. Interes za nakup je izrazilo 10 ponudnikov. Komisija je izbrane ponudnike temeljito preučila in v ožji krog povabila 3 potencialne investitorje: italijanskega Unicredito, slovenski konzorcij Aktiva Group in Bank Austria Creditanstalt. Le ti so decembra 2001 oddali zavezujoče ponudbe. Na podlagi natančne preučitve ponudb je komisija izdala sklep, da nobena od ponudb v celoti ne izpolnjuje zahtevanih pogojev. Takratni finančni minister Tone Rop je zato vladi pisno predlagal, naj se potrdi odločitev privatizacijske komisije in torej 65% deleža banke ne proda nobenemu od treh ponudnikov. Vlada je dano odločitev komisije podprla in tako do nadaljnjega ustavila privatizacijo NKBM.

Nov načrt privatizacije naj bi se začel pripravljati takoj po neuspešnem poskusu prvega, vendar so se aktivne razprave o tem pričele šele v maju 2006, ko je vlada potrdila novo strategijo prodaje druge največje slovenske banke. Ravno v tem času je bila objavljena tudi vest, da država namerava zaenkrat obdržati kontrolni delež v obeh največjih slovenskih bankah tako v NLB, kot tudi v NKBM. Novi plan ravno tako predvideva, da bo privatizacija banke, v kateri ima država 90,41% lastniški delež, izpeljana v dveh fazah, država pa bo obdržala 25% in eno delnico. Od prve privatizacije ostaja le načelni predlog, da bo vlada preko IPO do 49% banke prodala razpršenim vlagateljem. Postopek privatizacije bo vodila komisija, ki jo je vlada imenovala konec avgusta 2006. Cilj vlade je, da bi NKBM postala vseslovenska banka (Vlada danes o programu prodaje NKBM, 2007), ki bo specializirana na področju poslovanja z državljanji ter bo pomenila finančno oporo razvoju podjetništva in malega gospodarstva.

Vlada bo v začetnem koraku prve faze privatizacije NKBM do 20% delnic prodala ključnemu investitorju, s čimer se bo začelo obdobje prestrukturiranja banke, skupaj s ključnim lastnikom pa bodo imenovali novo vodstvo banke ter izvedli druge poslovno-organizacijske spremembe. Potem ko bo s prodajo manjšinskega deleža določena referenčna cena, bodo 5% do 10% prodali domačim fizičnim osebam, preostanek pa preko mednarodne javne prodaje dobro poučenim investitorjem. Postopek prodaje NKBM naj bi bil po načrtih končan najpozneje v dveh letih, torej nekje do konca leta 2008. Vlada se je tokrat odpovedala strateškemu lastniku, kar pomeni, da se je odpovedala tudi prevzemni premiji, ki bi jo ponudil strateški lastnik in bi jo tudi kasneje kot referenčno ceno morali upoštevati razpršeni vlagatelji. S tem so si pridobili nekaj časa in zaenkrat še obdržijo kontrolo v večinski domači lasti. Na podlagi 20% lastništva delnic, ki naj bi bilo prodanih v prvi fazi privatizacije se sprašujemo, ali bo to zadostovalo za tako potrebno tehnološko in produktno posodobitev in organizacijsko prestrukturiranje in tudi potreben kapital za širjenje na južne trge. Kljub temu, da je NKBM širitve na trge nekdanje Jugoslavije določila že v strateškem načrtu od 2001-2006 in je potekalo kar nekaj dejavnosti za širitev poslovanja, so bila le - ta ustavljena do dokončanja privatizacije (Weiss, 2002). Ker pa izid privatizacije še vedno ni povsem jasen, se tu postavlja vprašanje, koliko ustreznih priložnosti bo NKBM takrat še sploh imela, ko se bo privatizacija dejansko izpeljala, saj je priložnosti za vstop na JV trge iz leta v leto manj.

Maja 2007 naj bi potekala seja vlade, na kateri naj bi obravnavali predlog posameznega programa prodaje kapitalske naložbe države v NKBM. Poleg tega naj bi vlada tudi obravnavala informacijo o oblikovanju in razvoju bančno-finančnega holdinga. Oba dokumenta nosita sicer oznako interno. Do napovedane seje vlade ni prišlo, saj je predlog Ministrstvo za finance zaradi potrebnih popravkov umaknilo z dnevnega reda.

V napovedanem oblikovanju bančno-zavarovalnega stebra okrog NKBM, ki bo potekalo hkrati s privatizacijo, je zelo očitno, da bo država v njem obdržala večinski lastniški delež. Poleg druge največje slovenske banke naj bi združeval še pozavarovalnico Sava, Zavarovalnico Maribor, ki je četrta največja zavarovalnica v Sloveniji in zavarovalnico Tilia. K holdingu je potrebno dodati še Družbo za upravljanje (DZU), ki je peta po velikosti v Sloveniji in pokojninsko družbo. Formalno oblikovanje drugega finančnega stebra ne bi smelo povzročati večjih zapletov, saj so vsa podjetja, ki naj bi bila združena v holdingu, pod popolnim nadzorom države. Z oblikovanjem stebra bi bila olajšana tudi širitev skupine na sosednje trge. Sprašujem se, ali bi bila samostojna NKBM kapitalsko dovolj močna, da ne bi zaradi kapitalske šibkosti omejevala dokapitalizacije za nujen razvoj in širjenje na trge izven Slovenije.

2.2.5 Potencialni lastniki slovenskih bank

Glede na to, da se bo država prej ali slej umaknila iz bančnega sektorja, nas seveda zanima, kdo bi lahko bili potencialni lastniki slovenskih bank.

Po obsegu sredstev, ki jih investirajo v vrednostne papirje, so trenutno najpomembnejše nebančne finančne institucije kot na primer zavarovalnice, investicijske družbe, pooblaščen udeleženci trga (borzni posredniki) in vzajemni ter pokojninski skladi. Njihov skupni naložbeni potencial je ob koncu leta 2002 znašal dobrih 11% takratnega GDP²². V finančne holdinge preoblikovane nekdanje pooblaščen investicijske družbe prav tako lahko predstavljajo potencialne bodoče lastnike bank, pri katerih pa bo presoja njihove primernosti možna šele po ustrezno dolgem obdobju stabilnega poslovanja. Finančna moč je, v skladu s temeljnimi načeli učinkovitega bančnega nadzora, eden izmed ključnih kriterijev pri presoji primernosti pomembnejših lastnikov banke, kakor tudi njihova sposobnost, da zagotovijo dodatne finančne vire, če je to potrebno (Jašovič, Košak, 2004, str. 37-38).

Podeljevanje licenc potencialnim lastnikom poleg zakona o bančništvu opredeljujejo tudi baselska načela in sicer drugo in tretje načelo, ki zagovarja spodbujanje lastništva finančnih institucij v bankah. Regulatorni organ, ki podeljuje licence naj bi zagotovil, da ima novoustanovljena banka ustrezne lastnike, finančno moč, pravno usklajenost in ustrezno upravljanje, ki temelji na zadostnih izkušnjah in bodo banko vodile na zdrav ter preudaren način. Baselska načela v bistvu uokvirjajo najbolj učinkovito metodo reduciranja vstopa nestabilnih institucij v bančni sistem.

Temeljna vodila pri izvajanju procesa licenciranja na področju lastniške strukture bank so določena z naslednjimi komponentami, ki s pomočjo kriterijev za izdajanje dovoljenj določajo ustrezne lastnike bank za posredno ali neposredno pridobitev kvalificiranega deleža (Core principles for effective banking supervision, 1997, str. 16 -18):

- delničarje se presoja glede na pretekla tveganja njihovih poslovnih odločitev, na bančnem in nebančnem področju, kot tudi na področju poštenosti in položaja v poslovni praksi. Ocenjuje se tudi finančna moč večinskih delničarjev in njihova sposobnost zagotavljanja dodatnih virov kapitala,
- v primeru, da je banka del večje poslovne skupine, na primer finančnega holdinga, mora zagotoviti minimiziranje tveganja za komitente. Kot del velike poslovne skupine banka ne sme financirati njenih lastnikov oziroma aktivnosti, v katere so vpleteni kot skupina,
- če je banka del širše organizacijske oblike, mora zagotavljati ustrezno transparentnost, ki bo omogočala identificiranje odgovornosti za uspešno poslovanje bank.

Zdaj, ko smo pojasnili, kdo so potencialni lastniki bank in kakšni so kriteriji za pridobitev kvalificiranega deleža, lahko poiščemo vzroke za počasno povečevanje lastništva udeležbe slovenskih finančnih institucij, kot (potencialno) najbolj primernih lastnikov bank.

---

²² V tem potencialu pa niso upoštevane pooblaščen investicijske družbe, za katere ni bilo povsem jasno, v kaj se bodo preoblikovale do konca leta 2003; v investicijsko ali delniško družbo.

Prvi razlog verjetno izvira iz še vedno dokaj slabe razvitosti našega kapitalnega in denarnega trga ter posledično temu primerni razvitosti drugih nedenarnih finančnih posrednikov. Iz tabele 1 na strani 20 je razvidno, da delež nedenarnih finančnih institucij raste razmeroma počasi, očiten napredek je bilo zaznati v obdobju 2003/2004 pa še to na nezadostni ravni. Nekoliko večji razvoj se nam mogoče lahko obeta v prihodnjih letih, ko bodo ekonomski subjekti začeli izbirati alternativne oblike varčevanja pri drugih finančnih posrednikih²³.

Tabela 1: Sestava slovenskega finančnega sistema

Bilančna vsota	2003		2004		2005	
	v mio SIT	%	v mio SIT	%	v mio SIT	%
Denarne finančne institucije	5.122.664	72,8	5.711.052	70,7	7.017.970	71,7
Nedenarne finančne institucije	1.909.862	27,2	2.369.229	29,3	2.769.961	28,3
Skupaj	7.032.526	100,0	8.080.281	100,0	9.787.930	100,0

Vir: Banka Slovenije, letno poročilo 2006, lasten prikaz.

Z lastništvom finančnih institucij v bankah je povezano tudi t.i. multilateralno navzkrižno lastništvo. V primeru, da so drugi finančni posredniki kapitalsko relativno šibki, je navzkrižno lastništvo med finančnimi institucijami še toliko bolj pomembno, saj se s tem zagotavlja zaščita družbe pred sovražnim prevzemom. Taka oblika lastništva je najpogosteje prisotna tudi v evropskem bančništvu. Glavna pomanjkljivost navzkrižnega lastništva je, da banka lahko postane del nepregledne organizacijske strukture in se s tem izpostavlja finančnemu tveganju iz drugih na bančno področje. Bivši finančni minister Anton Rop meni, da je v primeru, ko med podjetji ni prave in pregledne lastniške sestave ter ustreznega nadzornega pritiska lastnikov, takšen namen predvsem zaščititi člane uprav in se s tem z ničimer ne pripomore k večji učinkovitosti gospodarstva. Drugače pa je v primerih, ko gre za učinke sinergije ob veliki izpostavljenosti mednarodni konkurenci, ko so lahko take povezave še kako smiselne (Hočevar, 2002).

Večjo preglednost in zaščito pred tveganji finančnim institucijam zagotavljata tudi dodatna regulativa in nadzor. Toda v okvir nadzora nekatere finančne institucije, ki so lahko potencialni lastniki slovenskih bank, niso vključeni; tak primer so na primer finančni holdingi, nasledniki pooblaščenih investicijskih družb. Ti z vidika obravnave lastništva lahko postanejo pomembni lastniki bank, saj na primer za večino drugih finančnih institucij velja načelo razpršenosti naložb, kar jih posledično omejuje pri pridobivanju pomembnega lastniškega deleža v bankah²⁴.

²³ Kot na primer vzajemni in drugi naložbeni skladi.

²⁴ Predpisana je neposredna omejitev za naložbe v posamičnega izdajatelja delnic, npr. 10% za naložbe v investicijske in pokojninske sklade, oziroma take naložbe zahtevajo pokritost s primernim regulativnim kapitalom, kar velja na primer za zavarovalnice.

Kljub temu, da lahko predvidevamo, kdo bi potencialno lahko postali bodoči lastniki naših dveh bank, pa ne moremo mimo vprašanja nacionalnega interesa, ki se v zadnjem času tako pogosto uporablja kot razlog za zamude v privatizaciji bank in drugih gospodarskih družb. Kaj sploh je naš nacionalni interes glede privatizacije bank? S katerih vidikov ga lahko obravnavamo in ali imamo sploh jasno opredeljenega? Na ta vprašanja bom skušala odgovoriti v naslednjem poglavju.

2.2.6 Nacionalni interes

Interes je nekaj, kar daje korist oziroma je vrednota. Ko govorimo o nacionalnem interesu, se ta nanaša dobesedno na narod, najobičajnejše pa se izenačuje z interesom države, kot poglavitni subjekt mednarodnih odnosov. Razumevanje nacionalnega interesa, kot vsega, kar krepi nacionalno gospodarstvo in s tem neodvisnost države in blaginjo njenih prebivalcev, lahko pospešuje razvoj, njihovo zlorabljanje za doseganje posameznih zasebnih interesov pod krinko nacionalnih, zagovarjanje netržnih rešitev v gospodarstvu, vključno z zapiranjem lastne meje pa ga ovira (Svetličič, 2002 str. 523- 532).

Že v začetku februarja 2002 se je odprla javna predstavitev mnenj o strateških vprašanjih razvoja Slovenije in o nacionalnih interesih, tudi o privatizaciji državnih bank. Pogledi na preobrazbo, prestrukturiranje bančništva, ki je vitalni del našega gospodarstva niso enaki. Mnenja predstavnikov vlade, Banke Slovenije, bančnikov in gospodarstvenikov se razhajajo že v tem, kaj je slovenski nacionalni interes. Vsi se načelno strinjajo, da so zdrav gospodarski razvoj, čim večja gospodarska rast in blaginja v našem nacionalnem interesu. Medtem, ko nekateri trdijo, da je v ospredju vidik tržne ekonomije, se pravi, da velja tako za domačega in tujega lastnika en in isti motiv, to je čim večji dobiček pa drugi zagovarjajo, da naj bi strateško najpomembnejše panoge obdržali v slovenskem lastništvu in jih s tem zaščitili pred tujim špekulativnim kapitalom. To naj bi bilo še posebej pomembno za banke, ki imajo v rokah dragocen informacijski kapital in ki so za financiranje podjetij ključnega pomena, zlasti če upoštevam plitkost slovenskega bančnega trga. Tudi v drugih evropskih državah vprašanju lastništva finančnih institucij posvečajo veliko pozornosti; banke in zavarovalnice zagotovo sodijo med ene izmed institucij, ki so za državo strateškega pomena²⁵.

Država seveda ni nujno vedno dober lastnik, zlasti če se preveč politično vmešava v razne kadrovske in druge ureditve. Na drugi strani pa nekateri poudarjajo, da se s prodajo bank tujcem posredno dopusti vpliv tuje politike. Poleg tega naj bi bilo za državo koristno, da ima na razpolago lastne finančne vzvode in lastne bančne institucije, na katere se lahko nasloni in jih »izkoristi« v podporo nacionalnih šampionov²⁶.

---

²⁵ Pomemben delež na primer nemškega bančnega sistema je še vedno v državni lasti

²⁶Tako so npr. švicarskemu Swissairu ali nemškemu Holzmannu pomagale domače banke, da nista bankrotirala.

Nacionalni interes tako lahko pojasnujemo iz različnih vidikov:

➤ vidik države

Če gledamo z vidika države, je interes dvojen. Na eni strani, država želi s prodajo zagotoviti čim ugodnejši izkupiček iz prodaje in s tem razbremeniti davkoplačevalce, hkrati pa želi najti optimalnega gospodarja, ki bo zagotavljal razvoj in poglobitev finančnih produktov in istočasno z vidika države in davkoplačevalcev izboljšal celotni bančni sistem v Sloveniji. Vlada v prejšnjem mandatu torej ni enačila nacionalnega interesa z pogojem, ki je vezan na lastništvo, domače, ali tuje. V sedanjem mandatu pa se je odločila, da lastništvo bank za enkrat še obdrži v svojih rokah, saj panogo bančništva smatra kot preveč pomembno, da bi jo lahko prepustila tujim lastnikom. V tem primeru se nacionalni interes lahko enači z lastništvom bank.

➤ politično-ekonomski interes

Poleg ožjega področja bančništva je nacionalni interes seveda predvsem politično-ekonomski interes. Kot politično ekonomska kategorija ni jasno opredeljen v nobenem dokumentu, ki ga je sestavila vlada, in naj bi ga izražale politične interesne skupine v Sloveniji, pa naj gre za širše finančne skupine ali pa za skupine okoli podjetij. Problema lastniške strukture bank ne moremo meriti le z ekonomskimi merili, ampak tudi z zornega kota razvojne strategije države. V tem oziru pa smo se očitno znašli na mrtvi točki, saj te strategije nimamo operacionalizirane in časovno dimenzionirane.

➤ vidik varčevanja

Na podlagi analize lastniške strukture slovenskega bančnega sektorja za konec leta 2005 lahko povzamemo, da je več kot 35% celotnega bančnega sektorja že obvladujejo tujci. Tržni delež obeh največjih slovenskih bank, še vedno predstavlja več kot 40% celotnega bančnega trga. V primeru, da se banki prodata tujcem, bodo tako le-ti nadzirali bistveno več kot polovico celotnega bančnega sistema. Na tem mestu lahko omenim tudi varčevalne navade Slovencev. Čeprav se postopoma spreminjajo, jih še vedno večina varčuje v bankah. Raziskava GfK Varčevalna klima, ki jo vsako leto pripravlja družba GfK Gral-Iteo, kaže, da kljub padcu naklonjenosti do nalaganja denarja še vedno največ Slovencev hrani denar na bankah (Šalamun, 2007). Poleg tega je trend v rasti obrestnih mer. Razlog za to je predvsem v višanju ključnih obrestnih mer centralnih bank tako v Evropi kot v nekaterih drugih državah po svetu. V primeru, da se lastništvo prenese v tuje roke, bodo torej s prihranki slovenskih varčevalcev upravljali tujci.

➤ vidik zaposlenosti in gospodarstva

Ob dejstvu, da bo več kot polovico bančnega sistema v tujih rokah, se mora tudi upoštevati, kaj se bo dogajalo z zaposlenimi v teh bankah. V bančnem sektorju je bilo konec leta 2005 11.632 zaposlenih (Poročilo o finančni stabilnosti 2006, 2007, str. 54). Ob predpostavki, da bodo tuje banke uravnavale obseg ekonomike na mednarodni ravni, sem nam lahko zgodi, da bodo začele krčiti število zaposlenih, kar lahko povzroči socialne probleme. Zaradi velike odvisnosti gospodarstva od bančnega financiranja lahko omejevanje finančnih sredstev slovenskim družbam še dodatno poveča brezposelnost.

Domače lastništvo namreč pomeni, da odločamo o lastni zaposlitvi, o tem, ali bomo vlagali v naše človeške vire, pa tudi, kam bosta šla dobiček in akumulacija kapitala.

Denar in banka temeljita na zaupanju, tudi do države oziroma oblasti. Če se to upošteva na dolgi rok, potem so poleg kratkotrajne koristi iz naslova kupnine in prihranjenih obrestih še kako pomembni tudi drugi dejavniki. Ker gre v slovenskem primeru za majhno ekonomijo, ki je bolj ali manj odvisna od izvozne usmerjenosti, je seveda na dlani, da mora naš model gospodarskega razvoja temeljiti na odpiranju vrat tujemu kapitalu (Lah, 2002, str. 51), in modernim konceptom razvoja. Osnovna dilema pa je na kakšen način in s kakšno intenzivnostjo mu bomo dovolili vstopiti, da ne bomo imeli zaradi tega več škode kot koristi.

2.2.6.1 Učinkovitost bank glede na lastništvo

Pomemben element na odločitev o potencialnih lastnikih bank je tudi njihova učinkovitost z vidika lastništva. V nadaljevanju sem izbrala dve od nekaterih študij, ki govorita o učinkovitosti slovenskih bank glede na lastništvo. Vsaka govori v prid določeni skupini lastnikov.

Jedro Štiblarjeve študije (2004, str. 101-109) temelji na analizi vpliva tujega lastništva bank v Sloveniji na njihovo vodenje in upravljanje. Študija je bila zasnovana na podatkih za vse banke v Sloveniji v obdobju od osamosvojitve do sredine leta 2004. Na podlagi podrobne analize, je mogoče zaključiti, da za banke v tujem lastništvu v primerjavi z bankami domačih lastnikov velja:

- glede donosa na kapital in na aktivo (ROE in ROA) po letu 2001 banke tujih lastnikov dosegajo boljše rezultate kot banke slovenskih lastnikov,
- vse proučevano obdobje tuje banke uporabljajo izrazito več kapitala na enoto sredstev (so manj solventne) in več kapitala na zaposlenega (večja kapitalska opremljenost, kapitalska intenzivnost),
- banke v tuji lasti so produktivnejše, vendar se razlika zmanjšuje,
- glede ekonomičnosti (stroški na aktivo) in likvidnosti (delež denarnih sredstev v aktivih) izrazitih razlik med skupinama tujih in domačih lastnikov ni, nihanja v korist enih in drugih obstajajo iz leta v leto.

Razlogi za razlike v učinkovitosti bank v tuji in domači lasti so lahko zelo različni:

- začetno lastništvo tujcev, kupili so dobre ali slabe banke,
- skrivanje profitov prek transfernih cen - davčna evazija,
- boljše vodenje in upravljanje bank v lasti tujcev.

Da bi lahko ocenili, ali je tuje lastništvo bank v Sloveniji bolj upravičeno ali ne, moramo vpliv lastništva na učinkovitost analizirati še v času, analizirati moramo torej dinamiko vpliva.

Ugotovitve študij so bile, da so tuji v primerjavi z domačimi lastniki v začetku 90-ih let prevzeli manj dobičkonosne in ekonomične, produktivnejše in kapitalsko bolj ustrezne banke. V časovni dinamiki je mogoče tuje lastništvo povezati z izboljševanjem profitnosti, ekonomičnosti in likvidnosti bank, vendar s poslabšanjem produktivnosti in solventnosti. Rezultat je precej neodločen, z rahlo prednostjo v učinkovitosti za tujce, za domače lastnike pa v varnosti in obsegu poslovanja. Ob koncu leta 2003 in sredi leta 2004 pa tuje lastništvo bank pomeni večjo profitnost v vseh kriterijih²⁷, večjo produktivnost, boljšo solventnost in večjo kapitalsko opremljenost dela, a slabšo ekonomičnost in manjšo likvidnost (Štiblar, 2004, str. 101-109).

Naslednja raziskava pa se odločno ne nagiba v prid domačemu lastništvu. International Service Check je tudi leta 2007 izvedel raziskavo o nivoju storitev v bančnem sektorju, v katero je bilo vključenih 8 tranzicijskih evropskih držav: Bolgarija, Hrvaška, Češka, Poljska, Romunija, Srbija, Slovenija in Madžarska (Kos, 2007). V primerjavi z 8 državami kjer je bila raziskava izvedena, je Slovenija s 74,5 % na 7. mestu, kar je nižje od povprečja, ki znaša 77,3%. Ocenjevane so bile kategorije »Izgled«, »Usluga (Pomoč in nasvet)« ter »Skrb za kupca«. Najboljše skupne rezultate na slovenskem tržišču so dosegle HVB Bank Austria Creditanstalt, Raifeissen Krekova Banka in Nova KBM. V malo več kot 87% primerih so pozitivno ocenjeni izgled in urejenost poslovalnic, usluga (pomoč in nasvet) so ocenjeni z 71,2%, in najnižje - s 60,4% - je ocenjena skrb za kupca. Prijaznost, ki se še vedno kaže kot eden večjih problemov, je bila tudi v tokratni raziskavi ocenjena kot povprečna - le polovica obiskov je bila ocenjena kot zelo dobra. Končni rezultat, ki upošteva vse omenjene kriterije, kaže, da so bile stranke komajda zadovoljne s kakovostjo usluge v slovenskih bankah, na kar kaže tudi podpovprečen rezultat v primerjavi z ostalimi 8 tržišči vključenimi v raziskavo. Glede na to, da so bile naše bančne storitve označene kot podpovprečne, sta prvi dve mesti zasedli banki, ki sta v tuji lasti, šele na tretjem mestu je naša popolno slovenska banka. Torej, zasebni lastniki v konkurenčnem prostoru, kjer država z učinkovito konkurenčno politiko vzpostavlja enaka pravila igre in preprečuje zlorabe prevladujočega položaja, tuje banke zaradi narave konkurence ponujajo kupcem bolj kakovostne proizvode in storitve kot banke, ki so v posredni ali neposredni državni lasti.

Kljub želji nekaterih, da se lastništvo bank obdrži v slovenskih rokah, pa dejstva, ki jih je argumentiral dr. Kovač (2006) ne kažejo ravno temu v prid. »Iskanje domače lastniške skupine sicer legitimno, toda neproduktivno. Na konkretni ravni je, vsaj pri NLB, pomanjkljivosti domačega lastništva več kot njegovih prednosti«. Kovač (2006) zagovarja, da novi lastniki postanejo finančne institucije in da s tem omogočimo tudi razvoj likvidnega finančnega trga, ki bo omogočil normalno izvedbo finančne operacije. Dodaja, da se domači zasebni poslovni prevzem banke nikakor ne bo mogel izogniti političnim interesom, zato tudi ne bo mogel avtonomno upravljati in voditi banke. Modeli financiranja nakupa bodo zaradi

---

²⁷ Razen pri ROE pri odstotnem lastništvu.

plitkosti finančnega trga razmeroma dragi, zato bodo kasneje prek dividendne politike izčrpavali banke. Prav tako domači lastniki nimajo sredstev za nujno kapitalizacijo banke in še manj znanja za notranjo prenovo poslovnih procesov in širitev trgov. Povečujejo se tveganja, da bo ves privatizacijski proces izpeljan nepregledno in po nižjih cenah, kot so tržno mogoče.

Naslednji resen problem predstavlja postopno zmanjševanje tržnih deležev naših državnih bank. Leta 2006 je v primerjavi z letom 2005 tržni delež NLB zdrsnil za 1,3% točk iz 31,6% na 30,3%. Tudi v predhodnem letu se je zmanjšal za 1,3% točke. Tržni delež v NKBM je sicer v letu 2006 narasel za 0,7% točke, leto poprej pa se je zmanjšal za 0,3 % točke. Medtem, ko se naši največji banki bojujeta za ohranitev tržnega deleža, bančni posel tujim bankam na našem trgu močno cveti. Primer temu naj navedem, da je bila nominalna rast bilančne vsote naših dveh največjih bank v letu 2005 glede na 2004 19% oziroma 18,9%, medtem ko je bila v enakem obdobju pri tujih bankah na primer Bank Austria Creditanstalt d.d. (BACA) 50,7%, Hypo Alpe-Adria Bank d.d. 49,7%, Banka Sparkasse d.d. pa 60,1%.

Tabela 2: Bilančne vsote in tržni deleži bank

Banka	Bilančna vsota* v mio SIT		Nominalna rast v %		Tržni delež v %	
	31.12.2005	31.12.2006	31.12.2005	31.12.2006	31.12.2005	31.12.2006
Nova LB d.d. Ljubljana	2.219.177	2.450.777	19,0	10,44	31,6	30,3
Nova KB d.d. Maribor	716.987	879.277	18,9	22,63	10,2	10,9
BA CA d.d. Ljubljana	451.225	524.162	50,7	16,16	6,4	6,5
Hypo Alpe- Adria bank d.d. Ljubljana	203.206	271.429	49,7	33,57	2,9	3,4
Banka Sparkasse d.d. Ljubljana	111.065	172.193	60,1	55,04	1,6	2,1

*Prehod na MSRP je delno vplival tudi na višino bilančne vsote, zato podatki o bilančnih vsotah bank in nominalni rasti niso enaki podatkom, objavljenim v Letnem poročilu za leto 2005.

Vir: Letno poročilo BS 2006, 2007, str. 52, lasten prikaz.

V letu 2006/2005 je rezultat malenkost ugodnejši za NKBM in sicer je bila nominalna rast bilančne vsote višja za 3,73% točke, medtem ko je bila nominalna bilančna rast pri NLB kar za 8,56% točke nižja. Če ta dosežek primerjamo s tujimi bankami, lahko opazimo, da kljub temu, da je bila nominalna bilančna vsota bistveno nižja, glede na prejšnje obdobje, je pa še vedno višja od bank, ki so v domači lasti. BACA je dosegla 16,6% nominalno rast, Hypo Alpe-Adria Bank 33,57%, Banka Spaarkasse pa 55,04%.

Če na kratko povzamem, ofenzivnost tujih bank se nadaljuje. Počasi in na račun domačih bank pridobivajo v tržnih deležih. Kljub temu, da država odlaša s privatizacijskimi načrti, se tržni deleži nehote zmanjšujejo. Posamezni bančni komitenti postopoma le spoznavajo, da so z njihovega zornega kota pomembne predvsem nizke posojilne obrestne mere, stimulatивно varčevanje in bolj kakovostne storitve finančnega posredništva.

Negotovost je največji sovražnik bančnega sistema, ki ima tudi merljive narodnogospodarske stroške. Privatizacija bi jih morala zmanjševati, ne pa povečevati. Seveda nas zanima, ali bo izbrana prava možnost, torej dejansko tista, ki bo najbolj prispevala k uspešnemu bodočemu poslovanju in rasti slovenskih bank, večji transparentnosti ter konkurenčnosti slovenskega bančnega sistema. Pomembna sta tudi sedež in vpetost banke v nacionalne razvojne strategije. Samo tako bodo zaživel pravi spodbujevalci slovenskega gospodarstva, varčevalci, potrošniki in inovativna podjetja. Nacionalni interes se lahko krepi, če se izberejo pravi partnerji, ki nas bodo upoštevali ter spoštovali naše razvojne interese in napisane razvojne strategije.

3 Bančni sistem v JV Evropi

Bančni sektorji v državah JV Evrope sledijo trendom, ki so značilni za razvoj svetovnih bančnih sistemov. Od začetka leta 1990 je bil narejen kar precejšen napredek tako na področju lastniške strukture kot tudi institucionalnega okvira. Konkurenca v bančništvu, ki postaja vse močnejša, vodi banke v iskanje novih načinov odpravljanja neučinkovitosti v stroškovni strukturi bank. Eden izmed načinov je združevanje in prevzem drugih bank, kar vodi v konsolidacijo bančnih sistemov tudi na globalni oz. mednarodni ravni (Mramor et al., 2006, str. 29). Kljub temu, da tradicionalna bančna funkcija, torej depozitna in posojilna dejavnost ostajata glavni bančni aktivnosti, so banke začele zagotavljati tudi druge aktivnosti, ki so poledica prihoda novih znanj s strani tujih lastnikov.

Naslednice nekdanje Jugoslavije so imele bistveno različen bančni sistem od drugih nekdanjih komunističnih držav. Jugoslavija je uvedla dvostopenjski bančni sistem že v sredini 50-ih let. Decentralizacija bančnega sistema v nekdanji Jugoslaviji se je na primer začela pred začetkom tranzicije, to je leta 1964, ko so bile ustanovljene komunalne banke in hranilnice ter je Narodna banka Jugoslavije prenesla del svojih funkcij na svoje podružnice po republikah. Naslednja posebnost jugoslovanskega bančnega sistema je bilo lastništvo bank. Lastniki bank

so bila podjetja, ki so bila hkrati tudi njihov neto dolžnik. Tako imenovani problem dajanja kreditov samemu sebi (insider landing) skupaj s politično vodeno posojilno dejavnostjo in preveliko izpostavljenostjo posameznim klientom je povzročil dolgoročno neustrezno alokacijo in akumuliranje slabih posojil. Problem jugoslovanskih bank so bile tudi izgube iz naslova odprtih deviznih pozicij. Zaradi vseh teh negativnih vplivov so banke lahko preživele le z redno pomočjo Narodne banke Jugoslavije in njene ekspanzivne monetarne politike, ki je vodila v visoko inflacijo in breme dediščine, ki so ga kasneje čutile vse bivše jugoslovanske države (Ribnikar, Zajc, 2002, str. 105).

Kljub določenim razlikam lahko osnovne značilnosti bančnih sektorjev v JV Evropi strnemo v naslednjih točkah (Bruckbauer, Gardo, Perrin, 2005, str. 9-10):

- prestrukturiranje bančnega sektorja in privatizacija sta večinoma zaključeni. Državno lastništvo ostaja v Srbiji in deloma v Romuniji,
- skozi proces prestrukturiranja in privatizacije se je tuje lastništvo intenzivno povečevalo v domala vseh državah JV Evrope. Na Hrvaškem dosega več kot 90% lastniški delež,
- bančni trgi so še vedno visoko koncentrirani, kjer so velike banke, ki so bile nekoč v državnem lastništvu, vodilne. Majhne zasebne banke še vedno delujejo povsod po regiji, in imajo manjšinski delež,
- finančno posredništvo je še vedno na dokaj nizki ravni v večini držav skupine JV Evrope, vendar je v zadnjih letih hitro naraščalo. Tako je poslovanje bank s prebivalstvom dobilo zagon predvsem na področju posojilne dejavnosti. Zato so nekatere centralne banke držav bile že primorane izvajati omejitvene ukrepe z namenom obvladovanja rasti posojil,
- razen v Srbiji, se raven slabih posojil postopoma znižuje, zaradi izboljšanja orodij za upravljanje s tveganji. Kot rezultat hitrega porasta posojil v zadnjih letih bodo banke morale biti bolj previdne, da bi s tem preprečile poslabšanje kvalitete portfelja posojil,
- banke so ustrezno kapitalizirane, kar izraža visok kapitalski ustreznik, se pa v zadnjih letih zmanjšuje, zaradi povečane aktivnosti posojil.

Kot v svojem prispevku ugotavljata Bonin in Abel, (2000) je vstop tujih konkurenčnih bank in bank, ki so po privatizaciji prešla v tuje lastništvo, na trgu ustvaril konkurenčno okolje, ki je domače banke spodbudil, da postanejo bolj učinkovite in inovativne ter ohranijo pomembno vlogo v poslovanju z občani.

Razlike med državami JVE

Glavna razlika med državami JV Evrope je njihova raven razvitosti, ki jo lahko ocenjujemo glede na stopnjo integracije z EU. Tako sta Romunija in Bolgarija dosegli polnopravno članstvo EU že z januarjem 2007, Hrvaška je šele pričela s pristopnimi pogajanja o članstvu v letu 2006, Srbija ter Bosna in Hercegovina (BIH) pa sta šele podpisali Stabilizacijski in

Pridružitveni sporazum (Demel, Maxian, 2005, str. 24). Za ostale izbrane države pa je prihodnost vključevanja v EU še negotova.

Kakor je bil napredek med TD različen, takšna sta tudi stabilnost in razvoj bančnih sistemov v skupini. Hrvaška, kot najbogatejša država med izbranimi, je po razvitosti najbolj primerljiva s Slovenijo in ostalimi državami Srednje in vzhodne Evrope. Čeprav je stopnja finančnega posredništva na Hrvaškem še vedno na nizki ravni, pa je v primerjavi z drugimi državami zahodnega Balkana na področju gospodarske tranzicije in bančnih reform naredila zelo velik napredek (Bruckbauer, Gardo, Perrin, 2005, str. 8). Z razvojem bančnega sektorja posamezne države se povečuje tudi rast posojil in s tem povezana kreditna tveganja. Pri tem naj omenim, da je zelo težko omejiti rast posojil brez negativnega vpliva na posojila podjetjem, kar je denimo, dokazano na primeru Hrvaške (Kraft, Jankov, 2003, str. 12). Posledično je tako ogrožena celotna gospodarska stabilnost, saj omejitve posojilne ekspanzije vpliva na upočasnen razvoj finančnega sistema in gospodarstva, ki na njem sloni. Država je torej postavljena pred dilemo, kako minimizirati tveganja nestabilnosti in finančnih kriz, pri tem pa ne ovirati višje rasti finančnega sektorja in gospodarstva kot celote.

Transformacija bančnega sektorja tako predstavlja temeljni element v celotnem procesu tranzicije ekonomij JV Evrope. Ta proces v zadnjih nekaj letih spremlja dokaj močna gospodarska rast, ki je bila v glavnem stimulirana s strani domačega povpraševanja. Velik uspeh so države dosegle tudi na področju zniževanja inflacije, v večini državah je bila uspešna tudi fiskalna reforma (Backe, Valko, 2006, str. 51).

V nadaljevanju bom predstavila nekatere glavne značilnosti posameznih držav, trenutno stanje posameznega bančnega sistema in dodala, kateri so najbolj pereči problemi in kakšen pristop k njihovem reševanju so izbrala izbrana gospodarstva JV Evrope. Zaradi obsežnosti teme, sem se odločila, da bom podrobneje predstavila le države, s katerimi smo si v preteklosti delili enako usodo²⁸.

3.1 Hrvaška

Kljub temu, da je Hrvaška imela nekatere prednosti v začetni poziciji v primerjavi z ostalimi državami JV Evrope, jih ni uspela izkoristi pri hitrejšem prestrukturiranju in oživitvi bančnega sektorja (Bruckbauer, Gardo, Perrin, 2005, str. 40).

V bančni krizi leta 1998/1999 je bila težnja k reformam vedno večja, zato je bil skrajni čas za korenito prenovo bančnega sektorja. Z nastopom nove oblasti leta 2000 so se odnosi z EU bistveno okrepili, podpisan je bil stabilizacijski sporazum, leta 2004 pa je bila država sprejeta kot kandidatka za članstvo v EU. Po zamenjavi oblasti je Hrvaška začela s hitrim reševanjem

---

²⁸ Tako države, ki niso bile del bivše Jugoslavije nisem vključila v analizo. Te so Bolgarija, Romunija in Albanija.

bančne krize, tako da jo sedaj lahko uvrščamo med najbolj razvite bančne sisteme Srednje in vzhodne Evrope ter JV Evrope.

Liberalizacija bančnega trga je bila izpeljana že leta 1993 in s tem tujcem omogočila vstop na hrvaški trg. V prvih letih predvsem zaradi vojaških konfliktov, sovražnega političnega okolja in kriz, ki so takrat obremenjevali bančni sektor vse od leta 1990 večjega zanimanja tujcev še ni bilo. Za primerjavo naj navedem, da je na primer leta 1998 delež tujcev na Hrvaškem predstavljal le 6,7% pa še to v obliki novo nastalih bank, medtem ko je v drugih tranzicijskih državah na primer na Madžarskem delež tujega lastništva že presegel 60% tržni delež. Intenziven vstop tujih investorjev se je sprožil s prodajo 66% deleža Privredne Banke, ki je bila decembra 1999 prodana Banci Commerciale Italiana. Kmalu zatem je Unicredito Italiano pridobil 51% lastniški delež v Splitski Banki in Bayerische Landesbank je postal 60% lastnik Riječke Banke. Hitre spremembe v tržnih pogojih so vodile k spremembam lastništva v večini pomembnih bank. Splitska banka je tako le še podružnica od Bank Austria Creditanstalt (BACA) vse od leta 2002, madžarski OTP je kupil 95,6% delež v sedmi največji Novi banki v decembru 2004. Plačana kupnina je znašala 236 milijonov EUR, po nekaterih tržnih ocenah pa je bila vredna le nekaj več kot 150 milijonov EUR.

Tabela 3: Finančni sektor Hrvaške

Leto	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Št. bank(od tega v tuji lasti)	43(21)	43(24)	46(23)	41(19)	37(15)	34(13)
Tržni delež državnih bank (glede na aktivo;v %)	5,7	5,0	4,0	3,4	3,3	3,4
Tržni delež bank v tuji lasti (glede na aktivo; v %)	84,1	89,3	90,2	91,0	91,2	91,2

Vir: Transition report 2006, 2006, str. 108, lasten prikaz.

Tržni delež tujih bank je tako stalno naraščal in dosegel 91,2% delež v letu 2005. Proces konsolidacije je sprožil postopno zmanjševanje št. bank na 34, od tega jih je 13 v tuji lasti. Croatia banka in Hrvatska Postanska banka sta tako edini banki, ki sta direktno oziroma posredno še v lasti države (Bruckbauer, Gardo, Perrin , 2005, str. 36).

Lastniki bank so povrnili vložek v samo treh letih poslovanja svojih bank in to je bila ena najdonosnejših naložb v hrvaškem prostoru. Posebej uspešne so avstrijske banke (Banka-najdonosnejše vlaganje, 2007). Samo Zagrebačka in Privredna banka pa sta tudi ohranile lastno blagovno znamko - ime, medtem ko so ostale banke večinoma prevzele ime novega lastnika.

Zagrebačka banka ima nesporno največji tržni delež. Tako kot v Sloveniji, je bila tudi tu največja banka podržavljena v okviru individualnega rehabilitacijskega programa bank. Vendar je v primeru Hrvaške, lastništvo kmalu prešlo v roke italjanski skupini UniCredit. V letu 2004 je tako obladovala 25% trga gledano na bilančno aktivo. Uspešno se je prebila tudi na trg BIH, kjer je druga največja banka v državi z okoli 14% tržnim deležem. Druga je Privredna banka, ki obsega 18% delež. Na podlagi teh podatkov lahko trdimo, da je hrvaški trg dokaj visoko koncentriran. Štiri vodilne banke so tako konec leta 2004 obvladovale okoli 65% trga, glede na celotno aktivo. V prihodnosti se pričakuje še nadaljnjo večanje koncentracije, saj bodo male banke v tako močni konkurenčnih pogojih izredno težko preživele (Bruckbauer, Gardo, Perrin, 2005, str. 40).

3.1.1 Študije o učinkovitosti tujih bank

Tudi na sosednjem Hrvaškem je bila opravljena študija o učinkovitosti tujih bank. Na podlagi anketne raziskave sta Galac in Kraft (2001, str. 19) opravila analizo hrvaških bank, glede na domače in tuje lastništvo v obravnavanem obdobju. Ugotavljata, da so imele tuje banke v povprečju nižje stroške sredstev, boljšo kadrovsko strukturo, vendar pa kljub temu niso igrale vodilne vloge pri uvajanju novih produktov in zniževanju aktivnih obrestnih mer. Kraft (2002, str. 21) je dopolnil omenjeno raziskavo z analizo, v kateri je primerjal pet različnih kazalnikov poslovanja v letu 1999 in 2000 med tremi skupinami bank²⁹. Rezultati so pokazali, da je donosnost pri tujih bankah več kot trikrat višja od povprečja domačih bank. Tuje banke so bile tako glede na domače bolj stroškovno učinkovite, opravljena je bila tudi analiza posojilne dejavnosti, ki je dokazala, da so tuje banke v opazovanem obdobju v povprečju kreirale posojila bolj intenzivno kot domače. V obdobju bančnih kriz je tako vstop tujcev delno omilil padec kreditiranja, kar je pozitivno vplivalo tudi na rast BDP.

Slijepčevićeva in Živkovićeva (2005, str. 723-734) sta v svoji študiji potrdili hipotezo, da prihod tujega lastništva v banke vpliva na deficit plačilne bilance. V študiji dokazeta, da banke k povečanju deficita tekočega dela plačilne bilance posredno prispevajo preko obsežne kreditne ekspanzije bank. Povečala se je količina (in zneski) odobrenih kreditov posameznim sektorjem, opazen je bil porast osebne potrošnje in investicij, v primeru Hrvaške tudi uvoza. Pred vstopom tujcev na hrvaški trg je bilo potrošniško kreditiranje praktično nerazvito. Financiranje podjetij je dominiralo vse od leta 1994 do leta 2002, v naslednjem letu pa se je struktura kreditiranja spremenila in prvič se je zgodilo, da je bilo odobreno več posojil gospodinjstvom kot podjetjem. Kljub temu so v celotnem opazovanem obdobju stopnje rasti kreditiranja gospodinjstev bistveno višje od stopenj rasti kreditiranja podjetij. Kreditiranje s strani tujih bank je tako posreden dokaz po posrednem pridobivanju tržnih deležev. Analiza posojil gospodinjstev je potrdila tezo, da so banke preko kreditiranja začele s pospeševanjem osebne potrošnje. Tako je bilo 11,2% vseh odobrenih kreditov v prvem trimesečju leta 2003

²⁹ Domače banke, banke, ki so bile v postopku privatizacije prodane tujim strateškim investitorjem in bankami, ki so bile ustanovljene s tujim kapitalom.

namenjeno nakupu avtomobilov in ostalih uvoznih dobrin, medtem ko je bilo kar 48,1% vseh danih kreditov, ki ravno tako vplivajo na potrošnjo, nedefiniranih po namenu uporabe. Dobički, ki so jih ustvarile tuje banke, so bili na Hrvaškem še deloma reinvestirani, vendar se v prihodnje pričakuje, da se bodo prenašali v matično državo banke, kar bo še dodatno prizadelo deficit plačilne bilance. Vprašanje je, koliko časa je država sposobna vzdrževati omenjeno stanje. Ena od rešitev bi tako lahko bilo višje varčevanje, izboljšanje in prestrukturiranje ponudbene strani celotne ekonomije in usmerjanje svežega kapitala v profitne investicije.

Poleg prednosti, ki jih je prineslo tuje lastništvo na Hrvaškem pa so nekateri dogodki povzročili kar nekaj dvomov o zaupanju v tuje lastništvo. Glede na to, da so tuji lastniki bank večinoma dobro stoječe mednarodne banke, bi seveda v primeru bančne krize hčerinske banke na območju JV Evrope, bile matere banke zmožne pristopiti na pomoč k reševanju problemov. Naj omenim samo dva dogodka, ki potrjujeta, da temu ni tako. Leta 2000 je na primer UniCredito Italiano prevzela Splitsko banko, potem ko je objavila strateški načrt in obljubila ogromne koristi za obalno gospodarstvo. Natančno dve leti kasneje je svoje delnice prodala banki Bank Austria Creditanstalt s 60% kapitalskim dobičkom. Za seboj so pustili nespremenjeno situacijo in obilo obljub (Pojatina, 2002, str. 56). V primeru Riječke banke, ki se je utapljala v velikih izgubah se je izkazalo, da tuji investitorji kljub vsemu niso vedno pripravljeni dokapitalizirati svojih podružnic. V omenjenem primeru je večinski lastnik Bayerische Landesbank leta 2002 vrnil lastništvo nazaj hrvaški državi. Hrvaška je sicer potem uspešno in hitro ponovno organizirala prodajo z Erste Bank in na tak način stabilizirala nastalo situacijo. Kljub srečnemu koncu pa je ta neprijeten dogodek streznil kar nekatere snovalce politike JV Evrope (Kraft, 2004 str. 14).

Toda v splošnem je tuje lastništvo v hrvaškem bančništvu povzročilo kar nekaj kakovostnih sprememb na boljše. Banke so se rešile političnega vpliva, postopno se sprejemajo sodobne oblike vodenja, uvajajo se nove tehnologije. Te banke so se v zadnjih letih tudi izrazito finančno okrepile in postale bolj profitne. Vsem navkljub pa je hrvaški finančni sistem dokaj daleč od učinkovitega delovanja. Največji problem predstavlja premajhno zanimanje bank za financiranje investicijskih projektov (Pojatina, 2002, str. 64). Z vidika bank je seveda financiranje teh naložb tvegano, primerna donosnost pa zahteva dolgoročna finančna sredstva, ki pa jih banke nimajo dovolj, saj njihova pasiva sestoji večinoma iz kratkoročnih vpoglednih vlog. Za aktivno vključevanje bank v financiranje donosnih naložb je tako potrebno temeljito preoblikovanje bančnega sistema, kar ne bi predstavljalo problema, če bi bil kapitalski trg ustrezno razvit. Kot alternativa temu se banke raje usmerjajo k poslovanju s prebivalstvom, ki je veliko donosnejše.

Drugi problem so državne garancije. V eni od dobro stoječih bank za več kot 50% posojil gospodarskim družbam rizične skupine A in B posojila pokrivajo državne garancije. Brez njih bi banke ne bi mogli prodati ali pa bi bila njena cena nižja za vsoto, ki bi bila enaka vsoti

garancij. Kljub temeljiti primerni skrbnosti se tuji kupci zavarujejo še z dodatno pogodbeno klavzulo, ki določa obveznosti prodajalca v primeru, da se zamolčijo negativne informacije. Vrednost državnih garancij za kreditne portfelje bank ni natančno znana in nihče ne ve, do katere mere so aktivirane (Pojatina, 2002, str. 63).

Če povzamem, privatizacija in prestrukturiranje bančnega sektorja sta končana, potrebna bo nadaljnja konsolidacija in prilagajanje standardom EU. Novi akt, ki ga je sprejela leta 2002 Narodna banka Hrvaške, je glavni korak k harmoniziranju Hrvaške bančne zakonodaje z EU standardi (Letno poročilo, 2002, str. 85). Očitno je, da je število bank še vedno visoko, tako bo nadaljnji val združitve povzročil še večjo koncentracijo bank. Kljub kreditni ekspanziji in s tem povezanimi tveganji, je bančni sektor v dobri kondiciji, nadaljnjo bo zaznamovan z ustrezno kapitalizacijo, naraščanjem dobičkonosnosti, portfelji kreditov se bodo izboljševali in učinkovitost je v trendu naraščanja. Hitra kreditna ekspanzija je sicer povzročila nezaželene makroekonomske učinke, posebno na tekočem delu plačilne bilance, kot tudi v povečanju javnega dolga, kar je povzročilo ekonomsko neravnotežje. Nekateri omejevalni ukrepi so bili že aktivirani, za prihodnost Hrvaške je tako sedaj pomembno, kako bo krmarila med dinamično rastjo bančnega sektorja in makroekonomsko stabilnostjo.

3.2 Srbija

Avtoritativna oblast v Jugoslaviji v devetdesetih letih, vojno stanje, politična in gospodarska osamitev skupaj s finančnim polomom, ki ga je zaznamovala ekstremno visoka inflacija, so v srbskem bančnem sektorju povzročili izredno težak položaj. Hiperinflacija, zapiranje bank in zamrznitev depozitov v tujem denarju so vodili Srbijo v izolacijo od večine ostalih držav. Trije najpomembnejši gospodarski cilji novo izvoljene vlade v leta 2001 so bili sanacija bank, davčna reforma in privatizacija (Vuković, Ristić, 2002, str. 78-79).

Prva faza prestrukturiranja bančnega sistema se je tako nanašala na reševanje dolgov, ki so nastali do držav Pariškega in Londonskega kluba pa tudi drugih finančnih institucij. Delni odpis dolgov je srbska vlada dosegla po nekajkratnih pogajanjih. Na podlagi podpisanega sporazuma so banke izdale delnice in jih prenesle na državo (Ocvirek, 2003, str. 35). Tako je z zamenjavo dolgov za delež v kapitalu država začasno postala večinska lastnica v enajstih, in manjšinska v štirih bankah.

Nov institucionalni okvir je omogočil natančen pregled bančnega sektorja. Najprej so bile banke razvrščene glede na likvidnost in solventnost v štiri skupine. Narodna banka Srbije je tako leta 2001 tako nemudoma likvidirala 19 malih nesolventnih bank, kar je predstavljalo okoli 10% aktive celotnega bančnega sektorja. V začetku leta 2002 je sledilo zaprtje še štirih največjih bank in sicer Jugobanke, Beobanke, Beogradske banke in Investbanke (Bruckbauer, Gardo, Perrin, 2005, str. 56).

Privatizacijski zakon, ki je bil sprejet leta 2001 (Fink, Haiss, Ugljesic, 2005, str. 18) in dopolnjen maja 2005 je definiral glavna načela privatizacijskega procesa. Privatizacija srbskih bank je tako večinoma temeljila na podlagi razpisanih ponudb, ki so bile namenjene predvsem tujim bankam (Penev, Rojec, 2004, str. 82). Tuj investitor naj bi zagotovil osnovo za prenos tehnologije ter izboljšal vodenje in upravljanje. Reforma v bančništvu v kombinaciji z stabilizacijo finančnega sektorja je tako na različnih ekonomskih področjih vodila v pomemben porast pritoka tujih investicij (Klaus, Slačik, 2006, str. 113-114). Zaupanje v bančni sistem je ponovno okrepila tudi prisotnost EBRD na bančnem trgu (Bastian, 2003). Srbija je tako pod vodstvom nove vlade z intenzivno politiko prestrukturiranja končala politično in ekonomsko izolacijo in s tem postala zanimiva tudi za tuje vlagatelje.

Tabela 4: Finančni sektor Srbije

Leto	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Št. bank(od tega v tuji lasti)	81(3)	54(8)	50(12)	47(16)	43(11)	40(17)
Tržni delež državnih bank (glede na aktivo; v %)	90,9	68,0	35,6	34,1	23,4	23,9
Tržni delež bank v tuji lasti (glede na aktivo; v %)	0,5	13,2	27,0	38,4	37,7	66,0

Vir: Transition report 2006, 2006, str. 172, lasten prikaz.

Število bank se je leta 2000 zmanjšalo iz 81 na 40 ob koncu leta 2005, večinoma kot posledica zapiranja nesolventnih bank. Število tujih bank, se je od leta 2000 do 2005 povečalo za 14, tržni delež državnih bank pa se je intenzivno zmanjševal vse od leta 2000. Tako je delež tujcev narasel iz zanemarljivih 0,5 % leta 2000 na 66% leta 2005.

Na listi največjih Srbskih bank leta 2004 je bila prva avstrijska Raiffeisen banka s tržnim deležem 13,6% glede na celotno bančno aktivo. Drugo največjo, Delta banko, ki obvladuje 10,8 % bančnega trga, je bila prevzela največja italijanska Banca Intesa (Intesa extends its CEE network with Serbian acquisition, 2005). Država ima še pomemben 33,9% delež v tretji največji Komercialni banki, medtem ko je četrtinsko lastništvo v lasti EBRD. Kot priprava na privatizacijo, ki naj bi bila izpeljana najkasneje leta 2009, je bila v prvi polovici leta 2006 izvedena dokapitalizacija (Transition Report 2006, 2006, str. 170), ki je ceno rednih delnic v enem letu dvignila za več kot 50%. Za prodajo manjšinskega deleža banke za poglobitev domačega kapitalskega trga je bila že izbrana metoda IPO. Pet največjih bank tako obvladuje 47,3% celotnega tržnega deleža, kar je dokaj nizko v primerjavi z drugimi državami JV Evrope, vključno s Slovenijo.

V drugih bankah je privatizacija potekala postopoma. Tako so leta 2003 tuji lastniki pridobili večinski delež v petih privatnih bankah (Finančno poročilo Srbije 2005, 2006, str. 7). Ob

koncu januarja 2005 je bil prodan 88,6% delež v Jubanki, srbska osma največja banka pa je bila prodana grški Alpha Bank za 152 milijonov evrov³⁰. Leta 2004 se je začela prodaja državnega deleža Novosadske in Continental banke. Prodajo sta julija leta 2005 zaključili avstrijska Erste Bank, ki je pridobila 83 % lastništva in slovenska NLB, ki ima v lasti 98% Continental banke (Bruckbauer, Gardo, Perrin, 2005, str. 57). Madžarska OTP banka je marca 2006 najprej pridobila večinski delež Niške banke, konec leta 2006 pa še lastništvo Zepter in Kulske banke. V nadaljnji konsolidaciji so se maja 2007 vse tri banke združile pod enotni naziv OTP banka Srbija a.d. Novi Sad. Vojvodanska banka je bila prodana National bank of Greece, Panonsko banko pa je za skoraj petkratnik knjigovodske vrednosti kupila italijanska banka Sanpaolo IMI. Državno lastništvo poleg že omenjene Komercialne banke zaenkrat še vedno ostaja v Credy banki, kjer 60% delež še vedno čaka na kupca in v še nekaterih manjših bankah, kjer ima država večinski oziroma manjšinski delež (Struktura lastništva bančnega sistema Srbije, 2007).

Kljub vidnemu napredku ima država pred seboj še veliko odprtih vprašanj tako na ekonomskem kot tudi na političnem področju. Z vidika makroekonomskega neravnovesja je problematičen primanjkljaj v tekočem delu plačilne bilance, ki je na ravni 9% BDP, kljub temu, da je leta 2005 zelo padel (Klaus, Slačik, 2006, str. 113-114). Politično tveganje ravno tako ostaja povezano s položajem Kosova in odlogom nadaljnjih pogajanj z EU. Pričakovanja, da bo finančni sektor prispeval k rasti do sedaj niso bila popolnoma izkoriščena, tako da so vrata pravemu finančnemu razvoju še vedno odprta (Fink, Haiss, Uglješić, 2005 str. 24).

3.3 Bosna in Hercegovina

V zadnjih letih je bil napredek v bančnem sektorju izjemen. Uspešno je bilo nadgrajeno pravno okolje in s tem ustvarjeni pogoji za učinkovito delovanje bank z ustreznim nadzorom in zaščito komitentov. Pozitiven vpliv na konsolidacijo bančnega sektorja je imela tudi zahteva o minimalnem kapitalu 15 milijonov konvertibilnih mark, ki ni bila spremenjena že od leta 2002. Število bank se je tako iz 56 ob koncu leta 2000 zmanjšalo na 33 ob koncu leta 2005. Z izvajanjem nove monetarne politike je Centralna banka Bosne in Hercegovine (CBBH) omogočila vstop na trg tudi tujim bankam, kar je pozitivno vplivalo na stabilizacijo finančnega sektorja. Privatizacija bank je bila opredeljena v posebnem zakonu. Ta je dovoljeval le tuje mednarodne investitorje, ki bi deleže pridobili na podlagi ponudb, torej privatizacija preko certifikatov ali vavčerjev ni bila možna (Bosnia and Herzegovina; Mid Term Development Strategy, 2005, str. 81). Postopek privatizacije je tako opredeljeval, da se lastništvo solventnih bank prenese na ministrstvo za finance, nesolventne banke pa so bile prisiljene v likvidacijo ali spojitev.

---

³⁰ Alpha ima ravno tako že podružnico v Srbiji.

Kljub temu, da so bila pravila za vstop na trg enaka tako za domače kot za tuje banke, so bili tuji investitorji predvsem zaradi negativnega odpora do tujcev sprva nekoliko zadržani. Leta 1999 sta tako na trgu BIH delovali le dve tuji banki. Turška banka Ziraat Bank Bosnia je bila prva, ki je pridobila licenco na bosanskem trgu (Bruckbauer, Gardo, Perrin, 2005, str. 22), konec leta 1999 pa je na trg vstopila tudi hrvaška Zagrebačka banka, ki je kupila večinski delež Universal banke d.d. Sarajevo. Julija 2000 je na trg vstopila še avstrijska Raiffeisen bank in prevzela 89,7% deleža Market Banke d.d. Sarajevo (kasneje preimenovana v Raiffeisen Bank d.d. BIH), ta pa se je na začetku leta 2003 spojila z Raiffeisen Bank HPB d.d. Mostar. Zaupanje v bančni sistem se je tako postopoma večalo, čemur je pripomogla tudi močna in stabilna valuta ter ustanovitev državne depozitne zavarovalne sheme (Bruckbauer, Gardo, Perrin, 2005, str. 24).

Tabela 5: Finančni sektor Bosne in Hercegovine

Leto	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Št. bank(od tega v tuji lasti)	56(14)	49(20)	40(21)	37(19)	33(17)	33(20)
Tržni delež državnih bank (glede na aktivo;v %)	55,4	17,3	6,2	5,3	4,0	3,6
Tržni delež bank v tuji lasti (glede na aktivo; v %)	21,6	65,3	76,7	79,7	80,9	90,9

Vir: Transition report 2006, 2006, str. 100, lasten prikaz.

Tako je v bančnem sektorju BIH konec leta 2005 delovalo 33 bank, od tega 20 v večinski tuji lasti. Leta 2000 je delež državnih bank obsegal več kot polovico bančnega sektorja glede na bančno aktivo, medtem ko je leta 2005 znašal le še slabih 3,6%. Očiten upad je bil zaznan v letih 2001 in 2002, ko je bilo večino državnega premoženja prodanega tujim investitorjem.

Največja banka v BIH je avstrijska Raiffeisen banka d.d. Bosna i Hercegovina, ki predstavlja približno 20% celotne bančne aktive. Konec leta 2003 je imelo pet največjih bank več kot 64% trga, tri so direktne podružnice avstrijskih bank. Koncentracija prvih dveh Raiffeisen in Zagrebačke banke BIH, je konec leta 2003 skupaj znašala okoli 36% celotne bančne aktive. Ti deleži kažejo na dokaj visok nivo koncentracije, ki je razmeroma močnejši, od povprečja v bankah JV Evrope, kjer pet največjih bank obvladuje nekaj manj kot 60% bančne aktive (Falcetti et al., 2004, str. 23).

Leto 2006 je bilo v znamenju številnih sprememb statusov in vstopa novih bank v bančni sektor. Kot primer intenzivne konsolidacije lahko navedem združitev Razvojne Banke Jugoistočne Evrope a.d. Banja Luka z LHB Banko a.d. Banja Luka, združili sta se tudi CBS Banka d.d. Sarajevo in NLB Tuzlanska Banka d.d., Ljubljanska Banka d.d. Sarajevo pa je ponovno pridobila bančno licenco. Vse tri banke so v lasti slovenske NLB. Leta 2006 je tudi

avstrijska Steirerische Bank und Erste Bank kupila ABS Banko in hrvaška Privredna Banka Zagreb d.d. (PBZ) postane večinski lastnik LT Gospodarske banke (Letno poročilo CBBH 2006, 2007, str. 63). Večina državnih bank je tako že uspešno privatiziranih, ostale pa so tudi že v procesu prodaje.

Bančni sektor v BIH zdaj deluje v stabilnem makroekonomskem okolju, z nizko inflacijo in realno rastjo BDP v povprečju 5% letno v zadnjih nekaj letih. Problematičen je deficit tekočega dela plačilne bilance, ki se je močno večal vse do leta 2003 in je še vedno na visoki ravni. Očiten napredek je bil zaznan na področju konsolidacije, izboljšala se je kvaliteta aktive, predvsem na račun zmanjšane obsega slabih posojil, kar je pozitivno vplivalo na učinkovitost in dobičkonosnost bančnega sektorja. Ustanovitev Registra kreditiranja Single Credit Registry (SCR) znotraj CBBH je dodatno prispevalo k povečanju stabilnosti finančnega sistema (Letno poročilo CBBH 2006, 2007, str. 62). V prihodnosti bo tako potrebno nameniti pozornost tudi razvoju in rekonstrukciji poslovnega sektorja, ki potencialno negativno vpliva na kakovost aktive bank. Pomemben korak bo tudi vzpostavitev dolgoročnega financiranja nefinančnim podjetjem, ravno tako pa je poleg zmanjševanja števila bank tudi v smislu nadaljnje harmonizacije bančnega sistema s pravnim redom EU pričakovati nadaljevanje konsolidacijskega procesa.

3.4 Makedonija

V času razglasitve denarne neodvisnosti je Makedonija doživljala hiperinflacijo, recesijo v gospodarstvu pa so dodatno poglobili tudi zunanji politični pretresi (Filipovski, Arnaudova, 2002, str. 92-94). Na bančni sektor sta predvsem zaradi bremena slabih naložb negativno vplivala visoka stopnja negotovosti in neugoden položaj makedonskih podjetij.

Sanacijski program, ki je bil uveden leta 1995, je predstavljal temeljni kamen tranzicije v bančnem sektorju. Privatizacija bank je potekala v dveh stopnjah. Prvi del je obsegal črtanje zamrznjenih deviznih vlog iz bilanc bank in prevzem obveznosti, ki so jih banke imele do tujih uradnih upnikov Pariškega in Zürškega kluba, drugi del pa se je nanašal na individualno sanacijo največje makedonske banke z eliminacijo slabih naložb in njihovo nadomestitev z državnimi obveznicami.

V začetni fazi tranzicije je bilo večino bančnega sektorja v privatnem lastništvu, kar je konec leta 2001 predstavljalo 84,3% kapitala bank. V državni lasti je bila le Makedonska banka za razvoj, ki je bila ustanovljena leta 1998 z namenom, da zagotovi financiranje mikro gospodarstva, hkrati pa služi kot finančna podpora izvoznim podjetjem. Kljub liberalizaciji trga, ki je omogočila vstop na trg tudi tujim bankam, je bila vse do leta 2000 prisotnost tujih investitorjev na makedonskem trgu izredno redka. Prelomen dogodek za makedonski bančni

trg je bila prodaja Stopanske banke a. d. Skopje³¹ večinskemu lastniku National Bank of Greece (NBG), manjšinski delež pa je pripadal EBRD in Mednarodni finančni korporaciji (IFC). Tako ima NBG v lasti večinski 71,2% lastništva, medtem ko imata EBRD in IFC vsaka po 10,5%. Temu je sledila vrsta prodaj. Kreditna banka a.d. Skopje (kasneje preimenovana v Alpha bank a.d. Skopje) je prešla v 100% lastništvo Grške Alpha Credit Bank, večinski delež Tutunske banke a.d. Skopje³² je kupila slovenska NLB in njihove podružnice LHB International Handelsbank, EBRD pa je postala 31,9% lastnica deleža Izvozne i Kreditne banke a.d. Skopje. Tudi slovenska NLB je leta 2005 še okrepila strategijo širjenja trga. Tako je pridobila 66,6% delež Poštenske banke s strani dveh domačih investitorjev. Ostali 33% delež je bil v državni lasti, za katerega je ravno tako oddala ponudbo za nakup (33% plus eno zlato delnico), vendar ji to ni uspelo. Razlog je javnosti ostal neznan, v poročilu pa je bilo navedeno, da je makedonska vlada omenjeni delež nameravala prodati drugemu investitorju (Bruckbauer, Gardo, Perrin, 2005, str. 44). Edina, ki še ostaja v državni lasti je Makedonska banka za razvoj in napredek.

Tabela 6: Finančni sektor Makedonije

Leto	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Št. bank (od tega v tuji lasti)	22(7)	21(8)	20(7)	21(8)	21(8)	20(8)
Tržni delež državnih bank (glede na aktivo; v %)	1,1	1,3	2,0	1,8	1,9	1,6
Tržni delež bank v tuji lasti (glede na aktivo; v %)	53,4	51,1	44	47	47,3	51,3

Vir: Transition report 2006, 2006, str. 120, lasten prikaz.

Število bank se od leta 2000 do 2005 ni bistveno spreminjalo. Gibalo se je med 20 in 22, medtem ko je število tujih bank nihalo med sedem in osem. Tuji investitorji so do leta 2005 pridobili 51,3 % vsega kapitala. Glede na predhodna leta se lastniški delež tujcev ni bistveno spreminjal. Tržni delež tujcev je bil namreč konec leta 2005 najnižji med vsemi državami JV Evrope. Na podlagi tega lahko sklepamo, da makedonski bančni trg ni imel zadostnih vzpodbud, da bi tuje strateške partnerje privlačil v večji meri. Razloge lahko iščemo v pomanjkanju reform in še ne dovolj razvitem pravnem okolju na področju bančništva. Značilno nizek je tudi tržni delež državnih bank, kar je posledica lastništva domačih privatnih lastnikov. Število bank v Makedoniji je pogojeno z velikostjo trga, zato se nam na prvi pogled lahko zdi, da je konsolidacijski proces še vedno v začetni fazi.

Zanimivo je, da zahodno evropske banke na tem trgu ne igrajo vodilne vloge. Zdajšnji tuji lastniki prihajajo iz Slovenije, Bolgarije in Grčije (NLB, UniBanka, NBG), njihova prisotnost

³¹ V tistem času največja banka, danes je na drugem mestu.

³² Trenutno makedonska tretja največja banka.

na trgu pa je kljub tržni konkurenci prinesla le malo novih produktov in storitev. Tako ima Makedonija v primerjavi z ostalimi državami JV Evrope veliko možnosti za nadaljnji razvoj bančnega sistema (Macedonial Banking Sistem: Changes in Regulation, 2007, str. 9).

Kljub večjemu številu bank prisotnem na bančnem trgu, je koncentracija dokaj visoka. Tako sta Komerzialna banka a.d. Skopje in Stopanska banka a.d. Skopje kot dve največji banki konec julija 2004 imeli skupaj 52,9% tržnega deleža glede na celotno bančno aktivo³³ (Bruckbauer, Gardo, Perrin, 2005, str. 41-46). Skupna aktiva prvih treh bank je ob koncu leta 2005 znašala komaj 1,5 milijarde evrov, kar je šestkrat manj kot znaša aktiva NLB v Sloveniji ali aktiva Zagrebačke banke na Hrvaškem.

Makedonijo čaka intenzivnejši proces konsolidacije bančnega sektorja. V prihodnosti lahko zaradi vstopa tuje konkurence, ki ima dostop do cenejših virov financiranja, pričakujemo slabšanje položaja manjših domačih bank. Posledično bodo uspešne male banke prisiljene v združevanje, medtem ko malim, manj uspešnim bankam, usoda ni preveč naklonjena. Vstop tujih investicij na makedonski trg vzpodbuja tudi EBRD posredno preko udeležbe v manjših bankah. Komerzialna banka, največja v Makedoniji, je bila konec leta 2004 še vedno široko lastniško razpršena med domačimi privatnimi investitorji, zato je v prihodnosti možna prevzemna tarča tujcev. Nova bančna regulacija, ki je bila pripravljena leta 2006, je pomemben korak k ustvarjanju zaupanja v bančni sektor, zato je popolna liberalizacija bančnega trga planirana za januar 2008. Naslednji korak pa bo prav gotovo sprejetje mednarodnih računovodskih standardov (Macedonial Banking Sistem: Changes in Regulation, 2007, str. 15).

3.5 Kosovo

Leta 1999 je bilo kosovsko gospodarstvo skoraj povsem uničeno. Podedovalo je slabo gospodarsko dediščino iz osemdesetih let, izpad mednarodne menjave, uničene so bile tudi finančne povezave s tujino (Domadenik, Mulaj, Redek, 2006, str. 369). S pomočjo mednarodne skupnosti se je nato začela obnova gospodarstva, ki je zelo hitro začela kazati pozitivne učinke. Kljub vsemu pa je bila gospodarska aktivnost v veliki meri odvisna od mednarodne pomoči. Boljše politično vodenje ključnih institucionalnih reform, ustrezen pravni okvir in prestrukturiranje javnih in privatiziranih podjetij bodo tudi v prihodnje prispevali k napredku. Ko bo dokončno razrešeno še politično vprašanje Kosova, bo mogoče pričakovati tudi več tujih vlagateljev.

Z vidika regulacije lahko bančni sektor na Kosovem označimo za liberalen, saj ni neposrednega nadzora nad na primer, višino obrestnih mer ali razpršenostjo posojil. Vlogo regulatorja in nadzornika bank je najprej opravljala Banking and Payment Authority of

---

³³ Kar je bilo za 3 odstotne točke manj, kot v prvi polovici 2004, na račun Stopanjske banke.

Kosovo (BPK). Tako je zaradi poskusa omejitve posojilne dejavnosti in s tem povezanega tveganja likvidnosti, agencija po letu 2000 spodbujala, naj banke obdržijo delež posojil na vloge pod mejo 70% do 75%, vendar je večina bank ravnala po načelu največjega dobička. S septembrom 2006 pa je BPK dobila nove pristojnosti in novo ime Central Banking Authority of Kosovo.

ProCredit Banka Kosovo (PCB) je bila prva poslovna banka, ki je bila po vzpostavitvi misije Združenih narodov ustanovljena na Kosovem. Januarja 2000 jo je ustanovilo šest mednarodnih finančnih institucij (nemška banka KfW, IFC, EBRD, nizozemsko podjetje za razvoj financ (FMO), ProCredit Holding in Commerzbank), ki so vplačale enak finančni vložek in pridobile 16,6% lastniški delež. »Banka mikro podjetij«, kot se je sprva imenovala, je v prvih letih poslovanja delovala kot posrednica pri usmerjanju velike vsote mednarodne pomoči za obnovo in se izkazala za najpomembnejšo varčevalno institucijo na Kosovem. Jeseni leta 2003 je banka prevzela zdajšnje ime in svojo poslovno strategijo prilagodila v še bolj posojilno dejavnost (Domadenik, Mulaj, Redek, 2006, str. 382). Konec leta 2004 je tako obvladovala 43,3% trga glede na celotno bančno aktivo. Na drugem mestu je Raiffeisen bank Kosovo (naslednica American Bank of Kosovo) z 18,9% deležem trga glede na bančno aktivo. Bančni sektor je visoko koncentriran, saj tri največje banke obvladujejo več kot 60% celotnega bančnega kapitala³⁴. Ta koncentracija je bila dokaj konstantna od leta 2001, še posebej zaradi vodilne vloge mednarodnih finančnih institucij, ki so ponovno vzpostavile kosovsko finančno infrastrukturo (Bruckbauer, Gardo, Perrin, 2005, str. 63-64).

November 2001 je bil ključen za avstrijsko Raiffeisen bank, ki je pridobila 76% delež American Bank of Kosovo, preostali 24% delež pa je kupila leto kasneje. Tudi naša NLB je z odločno strategijo za vstop na trg najprej kupila tretjo največjo banko Kasabank Priština, maja 2007 pa je sklenila še pogodbo o nakupu 77,75% deleža v četrti največji kosovski banki BRK. Namen NLB je spojitev obeh bank, ki bo prinesla nekaj več kot 18% trga. Ta poteza bo NLB omogočila tesnejše sodelovanje in nadaljnjo krepitev gospodarskih odnosov s Kosovom (NLB kupila BRK, 2007). Državno lastništvo bank na Kosovu ni značilno, saj je v lasti države le 5% bank pa še to posredno preko državnih podjetij.

V splošnem je kosovski bančni trg glede na začetek transformacije gospodarstva leta 1999 naredil velik napredek tako na področju dostopnosti bančnih storitev, kot tudi na celotnem monetarnem področju. Čeprav je bančni sektor šele v razvoju, pa delež posojil v odpisu oziroma slabih posojil znaša le okrog 2% skupne vrednosti posojil, kar pomeni, da je portfelj posojil bančnega sistema na Kosovem v primerjavi z drugimi državami JV Evrope dober. Ravno tako je bančni sektor profiten in kapitalsko ustrezen. Kljub napredku pa ostaja še veliko vprašanj odprtih. Za vzpostavitev okolja za povečanje pritoka tujih investicij se bo Kosovo moralo osredotočiti na dvig izobraženosti vodstvenega kadra v bankah menedžerjev

---

³⁴ Vse tri banke so v tujem lastništvu.

in nadzornikov, neizogibna je korenita reforma podjetniškega sektorja in seveda rešitev političnega statusa, ki bo ključen za pritoka tujih investicij.

3.6 Črna gora

Sanacija bank se je pričela leta 2001, ko je sektor Centralne banke za nadzor nad bančnim poslovanjem opravil revizijo stanja bank s sedežem v Črni gori. Ocenjevanje položaja je potekalo v okviru projekta gospodarskih reform Črne gore, katere glavni pokrovitelj je bila ameriška organizacija USAID (American Agency for International Development). Na podlagi stanja in določil zakona o bankah, je centralna banka izdajala dovoljenja za poslovanje (Radulović, 2002, str. 86). Najtežjo nalogo pri sanaciji črnogorskega bančnega sistema je predstavljala Montenegro banka. Država je na podlagi instrumenta, s katerim se dolгови spremenijo v lastniške deleže (debt-for-equity swap) postala 90% lastnica banke. S tem je prevzela vse obveznosti banke glede njenega deviznega dolga in starih deviznih prihrankov (Radulović, 2006, str. 26). Sanacija bančnega sistema je bila zaključena leta 2003. Menjava dolgov za lastništvo je vodila v pomembno rast državnih deležev v bančnem sektorju. Glavni privatizacijski uspeh v letu 2003 je tako predstavljala prodaja 91,5% deleža Montenegro banke slovenski NLB za 11,1 milijonov evrov (Bruckbauer, Gardo, Perrin, 2005, str. 65).

Tabela 7: Finančni sektor Črne gore

Leto	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Št. bank(od tega v tuji lasti)	n.p.	n.p.	10(3)	10(3)	10(3)	10(7)
Tržni delež državnih bank (glede na aktivo;v %)	n.p.	n.p.	23,8	19,2	16,4	5,1
Tržni delež bank v tuji lasti (glede na aktivo; v %)	n.p.	n.p.	16,9	23,5	31,0	87,7

Vir: Transition report 2006, 2006, str. 120, lasten prikaz.

Struktura celotnega bančnega kapitala je bila konec leta 2005 razdeljena sledeče: tuji lastniki so imeli 87,7% glede na bančno aktivo, domači privatni lastniki 7,2%, država pa je obvladovala še 5,1% kapitala. Glede na leto 2004 se je struktura bančnega kapitala bistveno spremenila, saj so s procesom privatizacije štiri banke prešle v tuje lastništvo, kar je pomenilo povečanje tržnega deleža tujih bank za 46,7% točk.

Število bank, ki deluje na območju Črne gore, je od leta 2001 nespremenjeno. Naraščajoča tržna zasičenost in posledično močnejša konkurenca za tržne deleže bo kljub sorazmernemu nizkemu številu bank sledila procesu konsolidacije skozi združitve in prevzeme, kar bi lahko prispevalo h koristim ekonomije obsega. To se bo kazalo v nadaljnjem večanju že sedaj visoke tržne koncentracije, ki je ob koncu leta 2004 obsegala že 77,3% celotne aktive petih

največjih bank v regiji, medtem ko zgolj tri največje banke obvladujejo 66% celotnega bančnega potenciala.

Črnogorska Komerčajalna banka (MCB) je konec leta 2004 obvladovala 30,8% tržni delež aktive bančnega sektorja. Z uspešno privatizacijo enega glavnih delničarjev Telekom Montenegro, ki ga je madžarski Matav kupil za 114 milijonov evrov je banka začetek leta 2005 prešla v 100% privatno lastništvo. Druga največja, Montenegro banka, je ob koncu leta 2004 obvladovala 15,5% celotne bančne aktive, ki je od leta 2003 v lasti naše NLB. Podgorička banka, ki je tretja po velikosti z 13,3% deležem glede na aktivo, je privatizacijski proces sprožila že leta 2004, vendar je prodaja sledila aprila 2005, in sicer je IFC pridobila 10% lastništva preko menjave dolgov, medtem ko je bil preostali delež prodan francoski Societe Generali (Bruckbauer, Gardo, Perrin, 2005, str. 66). NLB je prevzela tudi 80,3% delež v Euromarket Banki, ki je četrta največja banka v Črni gori, tako da skupni tržni delež NLB obsega okoli 25% črnogorskega trga. Privatizacijski svet je oktobra 2005 sklenil privatizirati še ostali 2 banki, ki sta v državni lasti, in sicer Pljevaljsko banko in Niksičko Banko (Transition report 2006, 2007, str. 154). Leto 2005 je bilo tako ključno v prenosu lastništva tujim investitorjem.

Črna gora je v kratkem času izredno napredovala. Nedvomno je država po letu 2000 pokazala veliko energije in krepkosti v reformiranju bančnega sektorja. Proces prestrukturiranja bančnega sistema je večinoma končan, zato so prvi učinki uspeha privatizacije že vidni (Bruckbauer, Gardo, Perrin, 2005, str. 69). Bodoč razvoj bančnega sektorja se bo odvijal v smeri nadaljnje konsolidacije in združitve, posledično pa bo rasla tudi bančna koncentracija. Visoka likvidnost bančnega trga obljublja dinamično rast kreditiranja v prihodnjih letih. Večja učinkovitost in posledično tudi višja dobičkonosnost bo zahtevala modernizacijo IT-sistemov, izboljšanje upravljanja s tveganji in umik državnih deležev iz bančnega sektorja. Tako bodo državni posredni holdingi potrebni konsistentnih reform podjetniškega sektorja in skorajšnje privatizacije državnih podjetij. Zaupanje v bančni sektor se je okrepilo tudi z ustanovitvijo Deposit Protection Fund januarja 2006 (Bruckbauer, Gardo, Perrin, 2005, str. 68). Sklad v primeru stečaja banke depozitarje ščiti v višini do 5.000 evrov. Glavno tveganje v bančnem sektorju Črne gore predstavljata visoka sektorska koncentracija kreditnih portfeljev in rizično obnašanje bank pri kreditiranju zaradi težnje po večanju tržnega deleža na račun slabšanja kakovosti aktive in večje izpostavljenosti tveganju.

Sklep

Privatizacija bank je neizogibna. Nujen in hkrati potreben je umik države iz gospodarstva, v primeru Slovenije predvsem zaradi zmanjšanja političnih vplivov na gospodarstvo in njegovo financiranje.

Glede na ostale države bivše Jugoslavije je Slovenija sama uspešno sanirala bančni sistem. Država, kot večinski lastnik, je proces privatizacije državnih bank po formalno končani sanaciji ves čas upočasnjevala tako, da se je izgovarjala na strateški nacionalni interes in pomen ohranjanja nadzorne funkcije nad poslovanjem bank v domačih rokah. Pogledi ekonomske stroke o privatizaciji slovenskih bank so različni. Zagovorniki liberalizma se zavzemajo za čimprejšnjo privatizacijo, medtem ko pripadniki gradualizma menijo, da ni pravih ekonomskih razlogov za prodajo bank interesantnim tujim kupcem. Tako je Slovenija trenutno še vedno v postopku privatizacije, država pa ostaja največji lastnik. Do zdaj je največji napredek doživela NLB, kjer je belgijska KBC pred leti pridobila tretjinski delež, kar pa se je za družbo izkazalo kot investicija, od katere so si tuji lastniki obetali bistveno več. NLB se je namreč znašla v primežu političnih spletk, zato je postopek privatizacije še vedno neznanka, zdajšnja vlada pa tudi ni naklonjena zmanjševanju državnega deleža. Še najbližje privatizaciji je NKBM. Delnice te banke naj bi namreč še letos začele kotirati na borzi. Država naj bi za enkrat ostala polovični lastnik, postopno, v treh do petih letih pa naj bi ga v celoti odsvojila.

Na drugi strani je večino bank JV Evrope že privatiziranih oziroma v rokah primernih lastnikov, ki prihajajo predvsem iz razvitih držav EU. Bodoči razvoj finančnega sektorja JV Evrope bo v prihodnosti temeljil na kakovosti razvoja celotne ekonomije, v nekaterih državah pa bo odvisen tudi od političnega napredka. V tem trenutku za večino držav igra ključno vlogo nadaljnja integracija k EU, to pa je pomembno predvsem za države, kjer obstaja možnost tveganja za razvoj, tudi zaradi nerešenih političnih in ekonomskih vprašanj. Agresivna rast posojil, ki so jo izkusile države v zadnjih letih, lahko vpliva na možnost makroekonomskih neravnovesij, ki se izrazijo skozi povišanje tekočega deficita plačilne bilance pa tudi slabšanje aktive zaradi slabih posojil. Kljub močnemu zastopanju tujih mednarodnih bank v vseh državah bivše Jugoslavije, ki s kvalitetnim bančnim nadzorom in upravljanjem s tveganji zmanjšujejo celotno izpostavljenost tveganju, pa specifični problemi posameznih držav in bank kljub vsemu nekaterih tveganj ne morejo povsem izključiti. Najpomembnejši koraki so bili sicer že izpeljani, vendar taki paketi reform potrebujejo vztrajno zavezanost k izvajanju in močno podporo družbe.

V nalogi torej ugotavljam, da ne moremo z gotovostjo trditi, da je tuje lastništvo s strani velikih zahodnih bank dejansko ključno za rast in razvoj bank oziroma neizogibno v zagotavljanju dolgoročne gospodarske rasti. Glede na različne ugotovitve empiričnih študij je potrebno za oceno učinkovitosti tujega lastništva najverjetneje počakati še nekaj let, saj so učinki dolgoročni. Nedvomno pa tako Slovenijo kot druge države JV Evrope čaka nadaljnja konsolidacija v bančnem sektorju ter spreminjanje strukture bančnih aktivnosti v smeri novih bančnih storitev.

Literatura

1. Anderson Ronald W., Kegels Chantal: Transition Banking: Financial Development of Central and Eastern Europe. Oxford : Clarendon Press, 1998. 297 str.
2. Backé P., Walko Z.: Bank Intermediation in Southeastern Europe: Depth and Structure. Focus on European Economic Integration. Vienna : Oesterreichische Nationalbank. Foreign Research Division. 2006, 2, str. 48 – 68.
3. Barth James R., Caprio Gerard Jr., Levine Ross: Banking Systems Around the Globe: Do Regulation and Ownership Affect Performance and Stability?. Washington (D.C.) : The World Bank. 2000. 63 str.
4. Bastian, Jens: Banking on Southeast Europe: Financial Sector Reform amidst Regional Economic Volatility. Journal of Southeast European and Black Sea Studies, London, 3(2003), 1, str. 81-107.
5. Bonin John P., Ábel István: Retail Banking in Hungary: A Foreign Affair?. Working Paper No. 356. Ann Arbor, (Michigan, U.S.A.) : William Davidson Institute, University of Michigan, 2000. 53 str.
6. Bonin John, Mizsei Kálmán, Wachtel Paul: Toward Market-Oriented Banking for the Economies in Transition: A Summary of Policy Recommendations. Prague : Institute for EastWest Studies, 1996. str. 22.
7. Bruckbauer Stefan, Gardo Sandor, Perrin Lisa: Banking in South-Eastern Europe: On the move. Vienna : Bank Austria Creditanstalt AG, 2005. str. 72.
8. Clarke George et al.: Bank Lending to Small Businesses in Latin America: Does Bank Origin Matter?. Washington (D.C.) : The World Bank, 2002. 23 str., 6 pril.
9. Damian P. Jože: Vladne privatizacijske blodnje. Finance, Ljubljana, 2007, 90.
10. Demel W., Maxinan S.: Banking Sector Report. Vienna : RZB Group, 2006. 80 str.
11. Domadenik P., Mulaj I., Redek T.: Kosovo na poti v tržno gospodarstvo. Priložnosti finančnega sektorja v tranzicijskih državah. Ljubljana : Finance, 2006, str. 363-378.
12. Falcetti et al.: Spotlight on south-eastern Europe. London : European Bank for Reconstruction and Development, 2004. str. 51.
13. Filipovski V., Arnaudova M.: Bančni sistem Republike Makedonije – sedanja problematika in perspektive v prihodnosti. Bančni sistemi tranzicijskih držav, Bančni vestnik. Ljubljana : 7-8(2002), str. 91-96.
14. Fink G., Haiss P., Uglješić M.: Serbia's Reform of the Banking Sector - Implications for Economic Growth and Financial Development. IPSI Conference Beograd. Vienna : University of Economics and Business Administration Vienna, 2006. 29 str., 3 pril.
15. Frydman Roman et al.: The Privatisation Process in Central Europe. Budapest : Central European University Press, 1993. 262 str.
16. Galac T., Kraft E.: Št označi ulazak stranih banaka u Hrvatsku?. Zagreb : Hrvatska narodna banka, 2001. 20 str.
17. Hočevar Borut: Minusov pri prodaji NLB ni videti. Finance, Ljubljana, 29.06.2002, str. 17

18. Hvala Kristijan: Internacionalizacija bančnega sektorja v srednji in vzhodni Evropi- vzroki, učinki in posledice. Magistrsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2002. 110 str., 22 pril.
19. Jašovič Božo, Košak Tomaž: Lastniška struktura bank v Sloveniji, Bančni vestnik vol 1-2, Ljubljana 2004, str. 35-40
20. Jenko Miha: KBC noče biti več strateška lastnica NLB. Delo, Ljubljana, 11.5.2006.
21. Klaus Michal, Tomáš Slačik: Serbia: Country Profile and Recent Economic Developments. Focus on European Economic Integration, Vienna: Oesterreische Nationalbank, 2006, 2, str. 109-133.
22. Kocuvan Primož: Domači ponudniki izločeni. Finance, Ljubljana, 2001, 167.
23. Kos Suzana: Delo uprave naj oceni borza. Finance, Ljubljana, 2007, 92.
24. Košak Marko, Košak Tomaž: Bančni sektor v Sloveniji. Bančni vestnik, Ljubljana, 7-8(2002), str. 51-59.
25. Kovač Bogomir: Privatizacija NLB: pomembna sta sedež in vpletenost banke v nacionalne razvojne strategije. Mladina, Ljubljana, (28)2006, str. 35.
26. Kraft Evan: Banking reform in Southeast Europe: Accomplishments and Challenges. Oesterreichische Nationalbank Conference "South European Challenges and Prospects". Vienna : ONB, 2004. 18 str.
27. Kraft Evan: Vstop tujih bank na Hrvaško: v dobrem in slabem? Bančni Vestnik, Ljubljana, 2002, str. 18-21.
28. Kraft E., Jankov L.: Lending Booms, Foreign Bank Entry and Competition: The Croatian Case. 9th Dubrovnik Conference on Transition Economies, Zagreb: Croatian National Bank, 2003. 29 str.
29. Lah Emil: Ali so tuji prevzemi slovenskih bank neizogibni? Bančni vestnik, Ljubljana, 3(2002), str. 51-52.
30. Meyendorff Anna, Snyder Edvard A.: Transactional Structures of Bank Privatisations in Central Europe and Russia. Journal of Comparative Economics, San Diego, 25(1997), 1, str. 5-30.
31. Meyer Klaus: Direct Investment in Economies in Transition. Cheltenham : Edward Elgar, 1998. 308 str.
32. Micco Alejandro, Panizza Ugo, Yanez Mónica: Bank Ownership and Performance, Washington (D.C.) : Inter-American Development Bank, 2004. 35 str., 12 pril.
33. Mondschean Thomas S., Opiela Timothy P.: Banking Reform in a Transition Economy: The case of Poland. Federal Reserve Bank of Chicago Economic Perspectives, Chicago, 21(1997), 2, str. 16-32.
34. Moore David, Zajc Peter: Implementing Bank Privatisation in Slovenia. Kiel : Kiel Institute of World Economics, 337(1999). 42 str.
35. Mramor Dušan et al.: Priložnosti in tvegana bančnega poslovanja v izbranih državah Jugovzhodne Evrope in Skupnosti neodvisnih držav. Priložnosti finančnega sektorja v tranzicijskih državah. Ljubljana : Finance, 2006, str. 29-54.

36. Ocvirek Urška: Lastništvo bank v tranzicijskih državah. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2003. 54 str.
37. Penev S., Rojec M.: Foreign Direct Investment and the Investment Climate in South-East Europe. *Ekonomske Analize*, Beograd : 49(2004), 163, str. 71-92.
38. Pojatina Davor: Bančni sistemi na Hrvaškem. Bančni sistemi tranzicijskih držav. *Bančni vestnik*, Ljubljana, 7-8(2002), str. 61-67.
39. Radulović A.: Analiza lanskega dogajanja na trgu kapitala v Črni Gori, *Bančni vestnik* Ljubljana, 4(2006), str. 24-30.
40. Radulović A.: Bančno poslovanje v Črni Gori: retrospektiva in perspektiva. Bančni sistemi tranzicijskih držav. *Bančni vestnik*, Ljubljana, 7-8(2002), str. 85-89.
41. Ribnikar Ivan: Lastniška konsolidacija v slovenskem bančništvu-banke se spremenijo v podružnice tujih bank?. *Dnevi slovenskih bančnikov*. Ljubljana : Združenje bank Slovenije, 2004, str. 77-86.
42. Ribnikar Ivan, Zajc Peter: Razvoj bančnih sektorjev tranzicijskih držav. *Bančni vestnik*, Ljubljana, 7-8(2002), str. 99-105.
43. Shleifer Andrei, Vishny Robert W.: A Survey of Corporate Governance. *Journal of Finance*, New York, 52(1997), 2, str. 737-783.
44. Slijepčević S. Živković Z.: The Impact on Bank Ownership on Balance of Payments Through the Income Account in Croatia. 65th Anniversary Conference of the Institute of Economics. Zagreb : Ekonomski institut, 2005, str. 723-734.
45. Snyder Edward A., Kormendi Roger S.: Privatisation and Performance of the Czech Republic's Komerční Banka. *Journal of Comparative Economics*, San Diego, 25(1997), 1, str. 97-128.
46. Svetličič Marijan: Nacionalni interes: Ovira ali spodbuda razvoju?. *Teorija in praksa*, Ljubljana, 4(2002), str. 523-546.
47. Štiblar Franjo: Razvoj bančništva v samostojni Sloveniji, zlasti glede na lastništvo. *Dnevi slovenskih bančnikov 2004*, Ljubljana : Združenje bank Slovenije, 2004, str. 87-109., pril 9.
48. Štiblar Franjo: Sanacija bank v Sloveniji. *Bančni vestnik*, Ljubljana, 5(2005), str. 61-69.
49. Thorne Alfredo: The Role of the Banks in Transition: Lessons from Eastern European Countries Experience. Washington (D.C.) : The World Bank, 1992. 48 str.
50. Tinghuan Liu: The entry of foreign banks into the Chinese banking sector. *BIS Paper*, Basel, 2001, str. 54-55.
51. Tomaž Aljoša: Restrukturiranje in konsolidacija bank na poti v Evropsko Unijo. *Bančni vestnik*, Ljubljana, 5(2001) str. 85-89.
52. Vitežnik Matej: Privatizacija Nove ljubljanske banke in slovenski interes pri tem. Specialistično delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2006. 67 str.
53. Vuković D., Ristić Ž.: Bančni sistem Srbije: od preteklosti do pogleda na prihodnost. Bančni sistemi tranzicijskih držav. *Bančni vestnik*, Ljubljana, 7-8(2002), str. 77-83.
54. Weiss Monika: Finančni svetovalec za NLB bo NM Rothschild. *Finance*, Ljubljana, 19.07.2001, str. 5.

55. Weiss Monika: Širitev NKBM na jug zamrznjena, NLB pa cveti. Finance, Ljubljana, 26.02.2002, str. 4.
56. Yeyati Levy Eduardo, Micco Alejandro, Panizza Ugo: Should the Government be in the Banking Business?. The Role of State-Owned and Development Banks. Seminar: Governments and Banks: Responsibilities and Limits, IDB-IIC Annual Meetings, Washington (D.C.) : Inter-American Development Bank, 2004. 35 str., 8 pril.

Viri

1. Banka - najdonosnejše vlaganje, Ljubljana : Kapital, [URL: <http://www.revijakapital.com/kapital/svetovnitrgi.php?idclanka=1516>], 30.06.2003.
2. Core Principles for Effective Banking supervision. Basel Committee on Banking supervision, Basle : Bank for International Settlements, 1997, 43 str.
3. Bosnia and Herzegovina Mid Term Development Strategy. Poverty Reduction Strategy Paper. Sarajevo: CBBH, 2005, str. 80-110.
4. Danes se začena druga faza privatizacije NLB, Ljubljana : STA, [URL: <http://www.sta.si/nakup.php?ConfirmationID=1728365590>], 17.9.2002.
5. Finančno poročilo Srbije 2005. Beograd : Narodna banka Srbije (NBS), 2006, 52 str.
6. Intesa extends its CEE network with Serbian acquisition. London : The Banker, 7.3.2005, str. 13.
7. Letno poročilo 2006. Ljubljana : Banka Slovenije, 2007, 132 str.
8. Letno poročilo 2006. Sarajevo : Centralna banka Bosne in Hercegovine (CBBH), 2007, 162 str.
9. Letno poročilo Združenja bank Slovenije 2001. Ljubljana : Združenje bank Slovenije, 2002, 29 str.
10. Macedonian Banking System: Changes in Regulation. Skopje : Center for research nad policy making, 11(2007), 19 str.
11. Mejniki v razvoju. NLB skupina, domača stran, [URL: <http://www.nlbskupina.si/cgi-bin/nlbweb.exe?doc=12176>], 20.5.2007.
12. Naložbe NLB v JV Evropi. NLB, sporočila za javnost. Ljubljana, [URL: <http://www.nlb.si/cgi-bin/nlbweb.exe?doc=1079>], 24.01.2002.
13. NLB kupila BRK. NLB skupina, sporočila za javnost. Ljubljana, [URL: <http://www.nlb.si/cgi-bin/nlbweb.exe?doc=17671&linkgroupid=0>], 23.05.2007.
14. Poročilo banke Slovenije o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2001 in prvi polovici leta 2002, Ljubljana : Banka Slovenije, 6(2002), 130 str.
15. Poročilo banke Slovenije o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2002 in prvi polovici leta 2003. Ljubljana: Banka Slovenije, 2003, 102 str.
16. Poročilo o finančni stabilnosti 2006. Ljubljana : Banka Slovenije, 2007, 140 str.
17. Prodaja 34% deleža NLB: Sporočilo za javnost. Ljubljana : Vlada RS, [URL: <http://www.ukom.gov.si/slo/vlada/sporocila/id/index.html?&i1=MF&i2=slo&i3=1>

- &i4=spj&i5=ter_dvl_021&i10=artic&i12=21A848EC0724A46DC1256C6F005929BC&i15=on&j1=ISO-8859-2&j2=&j3=&j4], 19.04.2002.
18. Profil NLB Skupine 2006. NLB domača stran, Ljubljana :
[http://www.nlb.si/images/content/nalozbeniki/Profil_NLB_Skupina_portal.pdf],
20.5.2007
  19. Sestanek predstavnikov Ministrstva za finance in KBC o prihodnji vlogi banke v NLB medijem. Sporočilo za medije. Ljubljana : Ministrstvo za finance.
[URL: http://www.mf.gov.si/slov/mediji/2006/spor1_12_05_06.htm], 10.05.2006.
  20. Stabilnost domačega bančnega sektorja je ključnega pomena. Sporočilo za medije. Ljubljana : Ministrstvo za finance,
[URL: http://www.mf.gov.si/slov/mediji/2006/spor1_24_03_06.htm], 24.3.2006
  21. Struktura lastništva bančnega sistema Srbije. Beograd : Narodna banka Srbije
[URL: http://www.nbs.yu/export/internet/english/50/50_5.html], 30.6.2007
  22. Transition Report 1997: Enterprise performance and growth. London: European Bank for Reconstruction and Development, 1997. 244 str.
  23. Transition report 2000: Employment, skills and transition. London: European Bank for Reconstruction and Development, 2000. 232 str.
  24. Transition Report 2006: Finance in transition. London: European Bank for Reconstruction and Development, 2006, 204 str.
  25. Uredbe o postopkih prodaje in drugih oblikah razpolaganja z državnim premoženjem : (Uradni list RS, št. 47/01 in 62/01).
  26. Vlada danes o programu prodaje NKBM, Ljubljana : STA,
[URL: <http://www.sta.si/nakup.php?ConfirmationID=1265027351>], 10.5.2007.
  27. Vlada potrdila program privatizacije NLB, Ljubljana : STA,
[URL: <http://www.sta.si/naku.php?ConfirmationID=1817128747>], 13.12. 2001.
  28. Vizjak in Zagožen tokrat v sporu zaradi prodaje deleža v NLB? Ljubljana : STA,
[URL: <http://www.sta.si/nakup.php?ConfirmationID=317830371>], 27.2.2007.
  29. Zakon o bančništvu : (Uradni list RS, št. 7/1999).
  30. Zakon o bančništvu : (Uradni list RS, št. 42/2004).
  31. Zakon o bančništvu, (Uradni list RS, št. 131/2006).
  32. Zakon o bankah in hranilnicah : (Uradni list RS, 1/1991-I).
  33. Zakon o Banki Slovenije : (Uradni list RS, št. 72/06).
  34. Zakon o gospodarskih družbah : (Uradni list. RS, št. 42).